

SİYASET BİLİMİ KONULARI

Editör: Doç.Dr. Samed KURBAN

yaz
yayınları

Siyaset Bilimi Konuları

Editör

Doç.Dr. Samed KURBAN

yaz
yayınları

2025

Siyaset Bilimi Konuları

Editör: Doç.Dr. Samed KURBAN

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-5596-15-4

Mart 2025 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

**2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde
CHP'nin, Ak Parti'ye Karşı Üstünlüğünün Analizi1**
Enes CÖMERT

**Yurttaşlık Teorileri Kapsamında İyi İnsan ve İyi Yurttaş
İlişkisinin Değerlendirilmesi.....23**
Kazım BAŞARAN

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

2019 İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI SEÇİMLERİNDE CHP’NİN, AK PARTİ’YE KARŞI ÜSTÜNLÜĞÜNÜN ANALİZİ

Enes CÖMERT¹

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, 31 Mart 2019 tarihinde iptal edilen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri ile 23 Haziran 2019’da yeniden yapılan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde CHP’nin, AK Parti’ye göre oy artışını ve bunun sebeplerini araştırmaktır. Bu konu, sosyal ve politik açıdan oldukça ilgi çekicidir. Çünkü CHP, 31 Mart seçimlerinde sadece 13.729 oy farkıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nı kazanırken, 23 Haziran’daki yenileme seçimlerinde ise 806.014 oy farkıyla yeniden kazanmayı başarmıştır.

Bu makale, hangi politikaların uygulandığına dair bir araştırma ve inceleme yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmada, anketler ve raporlar gibi farklı kaynaklardan yararlanılmıştır. Özellikle Yüksek Seçim Kurulu’ndan temin edilen veri setleri kullanılarak, İstanbul genelindeki ve ilçelerindeki oy dağılımı analiz edilmiştir. Bu veriler üzerinden, hangi partilerin ne kadar oy aldıkları ve bu oy farklarının zaman içindeki artış ya da azalış trendleri incelenmiştir. CHP’nin AK Parti’ye karşı oy farkındaki belirgin artış, 31 Mart seçimlerindense 23 Haziran seçimlerinde açık bir şekilde görülmektedir.

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (DR), enescomert89@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1833-336X.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Çalışmada ağırlıklı olarak “karmaşık teorik model” kullanılmış ve bu kavram ile önceki kavramlar arasında bağlantı kurularak nedensellik ilişkisi çerçevesinde teorik yapı açıklanmıştır. Bunun yanı sıra “Schwartz Değerler Ölçeği” temel alınarak ölçümler yapılmış ve bu ölçek aracılığıyla Türkiye’deki seçmenlerin değer eğilimleri analiz edilmiştir. Schwartz’ın değeri on farklı kategoride sınıflandırılmıştır: Güç, başarı, hazcılık, teşvik, kendine yönelme, evrenselcilik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik. Bu teorik model ile “Schwartz Değerler Ölçeği” birlikte ele alınan sorunlara yönelik derinlemesine bir anlayış sunmuş ve yapılan analizlere katkı sağlamıştır. Ayrıca yaşanan sorunların sebepleri detaylı bir şekilde ortaya konularak çeşitli yöntemlerle açıklanmıştır (Yılmaz ve Karakaş, 2019: 38-39).

3. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri ile ilgili daha önce çeşitli güncel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında makaleler, anketler, raporlar ve gazete ile dijital platformlarda yayımlanan köşe yazıları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye genelindeki ve yerel seçimler ya da siyasi parti ittifakları üzerine yapılan başka araştırmalar da mevcuttur. Bu çalışmaların ortak noktası; seçmen profili, sandık analizi, adayların profili ve performansı, sosyo-ekonomik durum ve aidiyet gibi çeşitli seçimle ilgili konuları ele almalarıdır.

31 Mart Yerel Seçimleri ve tekrarlanan 26 Haziran İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri ile ilgili yapılan üç farklı araştırmanın verileri karşılaştırıldığında bazı dikkat çekici sonuçlar elde edilmiştir. Binali Yıldırım, her iki seçimde de oylarını sabit tutmayı başarmıştır ve bu oy oranı, AK Parti’nin oylarıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca eğitim ve

gelir seviyesi yükseldikçe Yıldırım'ın oyları düşerken, yaş ve dindarlık oranı arttıkça oyları artmaktadır. Öte yandan Ekrem İmamoğlu, 31 Mart seçimleri öncesinde ve sonrasında İstanbul'un çeşitli kesimlerinde oyunu artırmayı başarmıştır. Özellikle gençler, öğrenciler, işsizler ve Kürt seçmenler arasında dikkate değer bir oy artışı gözlemlenmiştir (KONDA, 2019, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2020).

Sandık analizi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi tarafından hazırlanan “Mahallem İstanbul Projesi” isimli çalışmaya dayanarak yapılmıştır. Bu araştırmada, 2017 yılı itibariyle İstanbul'un mahalle ve ilçelerindeki gelir dağılımı dikkate alınarak analiz gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonucunda, CHP adayı Ekrem İmamoğlu ile AK Parti adayı Binali Yıldırım'ın oy oranları karşılaştırılmış ve şu bulgulara ulaşılmıştır: Gelir sıralamasına göre, geliri en düşük ve en yüksek olan ilçelerde adaylar arasında belirgin bir fark gözlemlenmemiştir. Fakat gelir sıralamasında ortada yer alan ilçelerde Ekrem İmamoğlu'na yönelik destek biraz daha fazla olmuştur. Ayrıca 23 Haziran seçim sonuçlarına göre Binali Yıldırım'ın oy oranı genel olarak düşmüş ve gelir sıralaması ortada olan ilçelerde bu azalma daha belirgin olmuştur (KONDA, 2019, Erişim Tarihi: 20 Kasım 2020).

Adayların profili ve performansına odaklanıldığında, Ekrem İmamoğlu'nun, Binali Yıldırım'a karşı hem performans hem de söylem açısından üstün olduğu görülmektedir. Bu fark, sosyal medya platformlarında da kendini göstermiştir. Özellikle X (eski adıyla Twitter) ve YouTube üzerinde İmamoğlu'nun daha etkili bir duruş sergilediği söylenebilir. İmamoğlu, paylaşımlarında ülkenin en önemli sorunları arasında yer alan işsizlik, yoksulluk ve israf gibi konulara değinmiştir. Yıldırım ise benzer şekilde ekonomik sorunlar, yoksulluk ve geçim sıkıntısına dikkat çekmiş ve vaatlerini sosyal adalet üzerine inşa etmiştir. YouTube videolarında Ekrem İmamoğlu'nun ön plana

ıkan beş temel konusu; kendi hedeflerini belirleme, dürüstlük, sosyal adalet, başarı ve eşitliktir. Binali Yıldırım'ın videolarında ise daha çok başarılı olmak, hedef belirleme, dürüstlük, sosyal güç ve kamusal imajı koruma gibi temalar ön plana çıkmaktadır (Yılmaz ve Karakaş, 2019: 47).

31 Mart 2019 Yerel Seçimleri, Türk siyasi tarihi açısından oldukça önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu seçimler, özellikle İstanbul açısından dikkat çekici gelişmelere yol açmıştır. CHP adayı Ekrem İmamoğlu 4.169.765 oy alırken, AK Parti adayı Binali Yıldırım ise 4.156.036 oy almıştır. Aradaki fark yalnızca 13.729 oy olunca seçim sonuçları konusunda AK Parti, Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) itirazda bulunmuştur. İtirazların kabul edilmesi sonucu İstanbul genelindeki Büyükşehir Belediye Başkanlığı oyları yeniden sayılmıştır. Bu süreç, Ekrem İmamoğlu'nun mazbatasını 17 gün gecikmeli olarak almasına ve göreve başlama sürecinin ertelenmesine sebep olmuştur (Oğuz, 2019: 26-27).

31 Mart 2019 Yerel Seçimleri'nde, ülke genelinde Millet İttifakı'nın söylemleri büyük ölçüde iktidara karşı bir duruş sergileyerek şekillenmişken, Cumhuriyet İttifakı ise tabanını bir arada tutmak amacıyla milliyetçi ve muhafazakâr bir dil kullanmıştır. Cumhuriyet İttifakı'nın söylemleri, genellikle yerlilik ve millilik temaları etrafında yoğunlaşmıştır (Miş ve Duran, 2019: 388). İstanbul'daki ilçelere bakıldığında ise Millet İttifakı'nın adayı Ekrem İmamoğlu 39 ilçeden 16'sında birinci gelirken, Cumhuriyet İttifakı adayı Binali Yıldırım ise 23 ilçede önde tamamlamıştır (Tosun ve Tosun, 2019: 43-44). Ancak Yüksek Seçim Kurulu (YSK), 31 Mart seçim sonuçlarını iptal ederek İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin yeniden yapılmasına karar vermiş ve seçim tarihi olarak 23 Haziran 2019 belirlenmiştir.

23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçiminde, toplamda 10.560.963 kayıtlı seçmen bulunmaktaydı ve seçime %84,5 oranında bir katılım sağlanmıştır. Bu seçimde 4 siyasi parti aday ve 17 bağımsız aday yer almıştır. Sonuçlara göre, CHP aday Ekrem İmamoğlu 4.742.082 oy (%54,2) alırken, AK Parti aday Binali Yıldırım 3.936.068 oy (%45) almıştır. Diğer partilerden Saadet Partisi aday 47.832 oy (%0,55), Vatan Partisi aday ise 13.962 oy (%0,16) almıştır. Bağımsız adaylar ise toplamda 6.622 oy (%0,08) almıştır. Geçerli kabul edilen oy sayısı ise 8.746.566'dır. Ekrem İmamoğlu, 31 Mart seçimlerinde aldığı 4.169.765 oyu, 23 Haziran seçiminde 4.742.082'ye çıkararak 572.317 oy daha kazanmışken, Binali Yıldırım 31 Mart seçiminde aldığı 4.156.036 oyu, 23 Haziran seçiminde 3.936.068'e düşürerek 219.968 oy kaybetmiştir (YSK, 2019, Erişim Tarihi: 18 Kasım 2020).

Çalışmada elde edilen verilere göre, 31 Mart 2019 ve 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri arasında belirgin farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklar özellikle oy oranlarında kendini göstermiştir. Fakat asıl neden, 31 Mart seçimlerinin iptal edilmesine yönelik halkın tepkisidir. Özellikle Cumhur İttifakı tarafından sıkça vurgulanan milli irade kavramına karşı halk, milli iradeye saygı gösterilmediği düşüncesiyle tepki vermiştir. Bu tepki, Millet İttifakı aday Ekrem İmamoğlu'na oy verilerek ortaya konmuş ve halkın iradesi sandıklarda AK Parti'ye karşı bir mesaj vermiştir.

4. VERİLER VE DEĞİŞKENLER

4.1.23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Yenileme Seçimi İçin Codebook

june

Autogenerated data summary from dataMaid
2021-01-12 20:28:45

Data report overview

The dataset examined has the following dimensions:

Feature	Result
Number of observations	39
Number of variables	30

Checks performed

The following variable checks were performed, depending on the data type of each variable:

	character	factor	labelled	haven labelled	numeric	integer	logical	Date
Identify miscoded missing values	x	x	x	x	x	x		x
Identify prefixed and suffixed whitespace	x	x	x	x				
Identify levels with < 6 obs.	x	x	x	x				
Identify case issues	x	x	x	x				
Identify misclassified numeric or integer variables	x	x	x	x				
Identify outliers						x	x	x

Please note that all numerical values in the following have been rounded to 2 decimals.

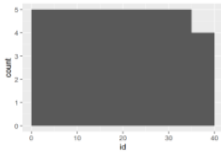
Summary table

	Variable class	# unique values	Missing observations	Any problems?
id	numeric	39	0.00 %	
city	character	1	0.00 %	x
district	character	39	0.00 %	x
vot_reg	numeric	39	0.00 %	
vot	numeric	39	0.00 %	
app_wo	numeric	39	0.00 %	
app_wi	numeric	25	0.00 %	x
total	numeric	39	0.00 %	
total_inv	numeric	39	0.00 %	x
SAADET	numeric	38	0.00 %	x
VATAN PARTISI	numeric	39	0.00 %	x
CHP	numeric	39	0.00 %	
AKP	numeric	39	0.00 %	x
DURSUNALI BACIOGLU	numeric	30	0.00 %	
VEDAT OZTURK	numeric	19	0.00 %	x
AHMET CORDUK	numeric	15	0.00 %	
MUHAMMET ALI ANCA	numeric	18	0.00 %	x
MEHMET YILDIZ	numeric	14	0.00 %	x
GULDES ONKOYUN	numeric	13	0.00 %	
HASAN ATASOY TORUN	numeric	7	0.00 %	x
MEMET ALI AYDOGMUS	numeric	8	0.00 %	x
LUTFU YILMAZ	numeric	25	0.00 %	x
SECKIN ILKER	numeric	31	0.00 %	x
OZKAN MUSTAFA KUCUKKURAL	numeric	13	0.00 %	
FATMA RAGIRE KANIKIRU LOGOGLU	numeric	23	0.00 %	
BURHAN EROL	numeric	12	0.00 %	x
DOGAN DUMAN	numeric	23	0.00 %	x
ALI RIZA KANSIZ	numeric	10	0.00 %	x
ABDULCELIL GULAP	numeric	8	0.00 %	x
BURAK KADIOGLU	numeric	15	0.00 %	x

Variable list

id

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	20
1st and 3rd quartiles	10.5; 29.5
Min. and max.	1; 39

city

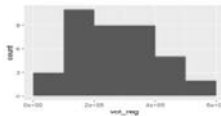
- The variable only takes one (non-missing) value: "İSTANBUL". The variable contains 0 % missing observations.

district

- The variable is a key (distinct values for each observation).

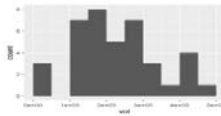
vot_reg

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	264503
1st and 3rd quartiles	176041; 347421.5
Min. and max.	12608; 556619

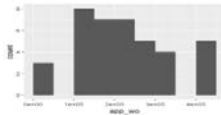
vot

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	224757
1st and 3rd quartiles	149905; 298560.5
Min. and max.	10980; 494137

app_wo

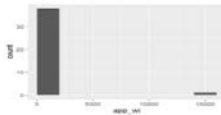
Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	219640
1st and 3rd quartiles	146882.5; 292268
Min. and max.	10397; 443975

app_wi

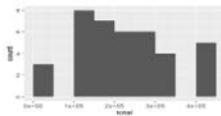
Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	26
Median	12
1st and 3rd quartiles	1; 285.5
Min. and max.	0; 15830

- Note that the following possible outlier values were detected: "15830".

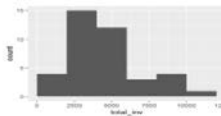
total

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	219934
1st and 3rd quartiles	146885; 292555
Min. and max.	10397; 444253

total_inv

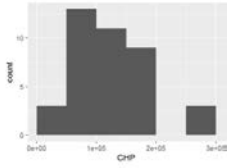
Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	4408
1st and 3rd quartiles	3014.5; 5680
Min. and max.	183; 10599

- Note that the following possible outlier values were detected: "9302", "9884", "10599".

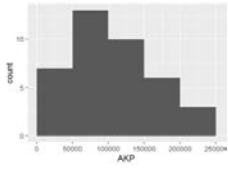
CHP

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	118351
1st and 3rd quartiles	78913.5; 162780.5
Min. and max.	7378; 264600

AKP

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	91873
1st and 3rd quartiles	66145; 139895.5
Min. and max.	2977; 230271

- Note that the following possible outlier values were detected: "2977", "12358".

Report generation information:

- Created by: Could not determine from system (username: Unknown)
- Report creation time: Sal Oca 12 2021 20:28:46
- Report was run from directory: C:/Users/Lenovo/Documents
- dataMaid v1.4.0 [Pkg: 2019-12-10 from CRAN (R 4.0.3)]
- R version 4.0.3 (2020-10-10).
- Platform: x86_64-w64-mingw32/x64 (64-bit)(Windows 7 x64 (build 7600)).
- Function call: makeDataReport(data = june, output = "html", replace = TRUE)

4.2.İptal Edilen 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi İçin Codebook

march

Autogenerated data summary from dataMaid
2021-01-12 20:30:22

Data report overview

The dataset examined has the following dimensions:

Feature	Result
Number of observations	30
Number of variables	41

Checks performed

The following variable checks were performed, depending on the data type of each variable:

	character	factor	labelled	haven labelled	numeric	integer	logical	Date
Identify miscoded missing values	x	x	x	x				x
Identify prefixed and suffixed whitespace	x	x	x	x				
Identify levels with < 6 obs.	x	x	x	x				
Identify case issues	x	x	x	x				
Identify misclassified numeric or integer variables	x	x	x	x				
Identify outliers					x	x		x

Please note that all numerical values in the following have been rounded to 2 decimals.

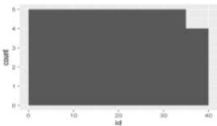
Summary table

	Variable class	# unique values	Missing observations	Any problems?
id	numeric	39	0.00 %	
city	character	1	0.00 %	x
district	character	39	0.00 %	x
vot_reg	numeric	39	0.00 %	
vot	numeric	39	0.00 %	
app_wo	numeric	39	0.00 %	
app_wi	numeric	20	0.00 %	
total	numeric	39	0.00 %	
total_inv	numeric	39	0.00 %	x
SAADET	numeric	38	0.00 %	
BTP	numeric	39	0.00 %	x
TKP	numeric	39	0.00 %	
VATAN PARTISI	numeric	37	0.00 %	x
CHP	numeric	39	0.00 %	
AKP	numeric	39	0.00 %	
DP	numeric	39	0.00 %	x
DSP	numeric	37	0.00 %	x
OZGE AKMAN	numeric	35	0.00 %	x
DURSUNALI BACIOGLU	numeric	16	0.00 %	
VEDAT OZTURK	numeric	22	0.00 %	x
HUSEYIN KARABULUT	numeric	20	0.00 %	x
AHMET CORDUK	numeric	23	0.00 %	x
MUHAMMET ALI ANCA	numeric	22	0.00 %	x
MEHMET YILDIZ	numeric	25	0.00 %	x
GULDES ONKOYUN	numeric	21	0.00 %	
HASAN ATASOY TORUN	numeric	14	0.00 %	x
MEMET ALI AYDOGMUS	numeric	19	0.00 %	x
LUTFU YILMAZ	numeric	28	0.00 %	x
SECKIN ILKER	numeric	12	0.00 %	x
HALEF ALP	numeric	20	0.00 %	
OZKAN MUSTAFA KUCUKKURAL	numeric	19	0.00 %	x
FATMA RAGIBE KANIKURU LOGOGLU	numeric	20	0.00 %	x
HAZER ORUC KAYA	numeric	16	0.00 %	
BURHAN EROL	numeric	16	0.00 %	x
DOGAN DUMAN	numeric	32	0.00 %	
AYSEL TEKEREK	numeric	31	0.00 %	x
ALI RIZA KANSIZ	numeric	20	0.00 %	x
ABDULCELIL GULAP	numeric	14	0.00 %	x
ORUC KARACIK	numeric	16	0.00 %	x
MEHMET CELAL BAYKARA	numeric	22	0.00 %	x
BURAK KADIOGLU	numeric	18	0.00 %	x

Variable list

id

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	20
1st and 3rd quartiles	10.5; 29.5
Min. and max.	1; 39

city

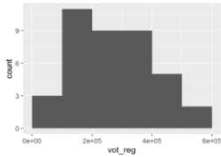
- The variable only takes one (non-missing) value: "ISTANBUL". The variable contains 0 % missing observations.

district

- The variable is a key (distinct values for each observation).

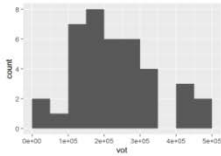
vot_reg

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	264503
1st and 3rd quartiles	176041; 347421.5
Min. and max.	12608; 556619

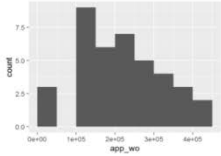
vot

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	222807
1st and 3rd quartiles	150517.5; 296462.5
Min. and max.	10324; 456219

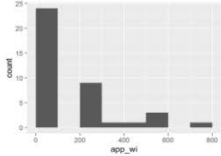
app_wo

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	214313
1st and 3rd quartiles	144423; 285502
Min. and max.	9955; 437001

app_wi

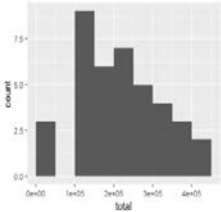
Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	20
Median	2
1st and 3rd quartiles	0; 270
Min. and max.	0; 758

total

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	214816
1st and 3rd quartiles	144619; 285626

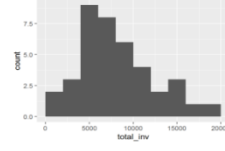
Feature	Result
Min. and max.	9955; 437003

total_inv

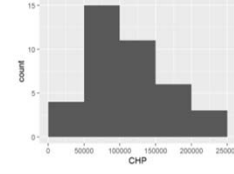
Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	7453
1st and 3rd quartiles	5344.5; 10402.5
Min. and max.	369; 19216

- Note that the following possible outlier values were detected: "369", "982".

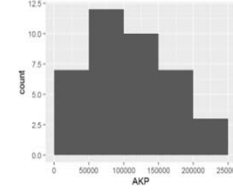
CHP

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	104948
1st and 3rd quartiles	69363; 143426.5
Min. and max.	6060; 237707

AKP

Feature	Result
Variable type	numeric
Number of missing obs.	0 (0 %)
Number of unique values	39
Median	102729
1st and 3rd quartiles	69405.5; 144713.5
Min. and max.	3462; 236222

Report generation information:

- Created by: Could not determine from system (username: Unknown)
- Report creation time: Sal Oca 12 2021 20:30:24
- Report was run from directory: C:/Users/Lenovo/Documents
- dataMaid v1.4.0 [Pkg: 2019-12-10 from CRAN (R 4.0.3)]
- R version 4.0.3 (2020-10-10).
- Platform: x86_64-w64-mingw32/x64 (64-bit)(Windows 7 x64 (build 7600)).
- Function call: makeDataReport(data = march, output = "html", replace = TRUE)

Veri seti, Yüksek Seçim Kurulu'nun resmi internet sitesinden alınmış olup, geçerli ve resmi bir kaynağa dayanmaktadır. Bu veriler, 31 Mart 2019 tarihinde iptal edilen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi ile 23 Haziran 2019'da yenilenen İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi arasındaki sonuçları kapsamaktadır. İstanbul'un 39 ilçesinin tamamı yani Adalar, Arnavutköy, Ataşehir, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Başakşehir, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beykoz, Beylikdüzü, Beyoğlu, Büyükçekmece, Çatalca, Çekmeköy, Esenler, Esenyurt, Eyüpsultan, Fatih,

Gaziosmanpaşa, Güngören, Kadıköy, Kâğıthane, Kartal, Küçükçekmece, Maltepe, Pendik, Sancaktepe, Sarıyer, Silivri, Sultanbeyli, Sultangazi, Şile, Şişli, Tuzla, Ümraniye, Üsküdar ve Zeytinburnu ilçeleri, bu çalışmada yer alan tüm ilçelerdir.

Ayrıca veri setinde şu bilgiler de yer almaktadır: Seçime Katılma Oranı, Kayıtlı Seçmen Sayısı, Oy Kullanan Seçmen Sayısı, İtirazsız Geçerli Oy Sayısı, İtirazlı Geçerli Oy Sayısı, Toplam Geçerli Oy, Toplam Geçersiz Oy, Siyasi Partiler ve Bağımsız Adaylar. 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi için kullanılan veri setinde 39 satır ve 30 sütun bulunurken, 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi için kullanılan veri setinde ise 39 satır ve 41 sütun bulunmaktadır. Bunun nedeni, 31 Mart seçiminde 32 aday yer alırken, 23 Haziran seçiminde bu sayı 21'e düşmüştür. 31 Mart seçiminde SP, BTP, TKP, Vatan Partisi, CHP, AK Parti, DP, DSP ve 24 bağımsız aday yer alırken, 23 Haziran seçiminde yalnızca SP, Vatan Partisi, CHP, AK Parti ve 17 bağımsız aday yarışmıştır. Dolayısıyla her iki seçimde de satır sayısı değişmemiştir. Ancak sütun, katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar sayısında bir azalma gözlemlenmiştir.

Her iki seçim arasındaki kıyaslamaya göre, oy kullanan seçmen sayısı 60.094 artarken, açılan sandıklardaki kayıtlı seçmen sayısı 585 azalmıştır. Geçerli oy sayısı 196.744 artmış, ancak kayıtlı seçmen sayısı aynı kalmıştır. Seçime katılma oranı %0,57 olarak bir artış göstermiş ve geçersiz oy sayısı 136.650 artmıştır. Partiler bazında ise SP'nin oyları 55.532 azalmış, Vatan Partisi'nin oyları 1.466 düşmüş, CHP'nin oyları 572.317 artmış ve AK Parti'nin oyları da 219.968 azalmıştır.

4.3.23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Yenileme Seçimi İçin Tablo Analizi

summary(june)						
id	Min.: 1.0	1st Qu.: 10.5	Median: 20.0	Mean: 20.0	3rd Qu.: 29.5	Max.: 39.0
city	Length: 39	Class: character	Mode: character			
district	Length: 39	Class: character	Mode: character			
vot_reg	Min.: 12608	1st Qu.: 176041	Median: 264503	Mean: 271035	3rd Qu.: 347422	Max.: 556619
vot	Min.: 10580	1st Qu.: 149905	Median: 224757	Mean: 228850	3rd Qu.: 298561	Max.: 454137
app_wo	Min.: 10397	1st Qu.: 146883	Median: 219640	Mean: 223692	3rd Qu.: 292268	Max.: 443975
app_wi	Min.: 0.0	1st Qu.: 1.0	Median: 12.0	Mean: 578.6	3rd Qu.: 285.5	Max.: 15830.0
total	Min.: 10397	1st Qu.: 146885	Median: 219934	Mean: 224271	3rd Qu.: 292555	Max.: 444253
total_iny	Min.: 183	1st Qu.: 3014	Median: 4408	Mean: 4579	3rd Qu.: 5680	Max.: 10599
CHP	Min.: 7378	1st Qu.: 78914	Median: 118351	Mean: 121592	3rd Qu.: 162781	Max.: 264600
Ak Parti	Min.: 2977	1st Qu.: 66145	Median: 91873	Mean: 100925	3rd Qu.: 139896	Max.: 230271

Yukarıdaki tabloya (summary(june)) göre özetle; CHP'nin değerleri, minimumdan maksimuma kadar olan tüm ölçütlerde, yani 1. çeyrek, ortanca, ortalama ve 3. çeyrek gibi değerlerde, AK Parti'ye kıyasla daha yüksek çıkmaktadır.

basicStats(junes)									
	id	vot_reg	vot	app_wo	app_wi	total	total_iny	CHP	Ak Parti
nobs	39.000000	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01
NA's	0.000000	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00
Minimum	1.000000	1.260800e+04	1.058000e+05	1.039700e+04	0.000000e+00	1.039700e+04	1.830000e+02	7.378000e+03	2.977000e+03
Maximum	39.000000	5.566190e+05	4.541370e+05	4.439750e+05	1.583000e+04	4.442530e+05	1.059900e+04	2.646000e+05	2.302710e+05
1. Quartile	10.500000	1.760410e+05	1.499050e+05	1.468825e+05	1.000000e+00	1.468850e+05	3.014500e+03	7.891350e+04	6.614500e+04
3. Quartile	29.500000	3.474215e+05	2.985605e+05	2.922680e+05	2.855000e+02	2.925550e+05	5.680000e+03	1.627805e+05	1.398955e+05
Mean	20.000000	2.710347e+05	2.288504e+05	2.236923e+05	5.785897e+02	2.242709e+05	4.579487e+03	1.215918e+05	1.009248e+05
Median	20.000000	2.645030e+05	2.247570e+05	2.196400e+05	1.200000e+01	2.199340e+05	4.408000e+03	1.183510e+05	9.187300e+04
Sum	780.000000	1.057035e+07	8.925166e+06	8.724001e+06	2.256500e+04	8.746566e+06	1.786000e+05	4.742082e+06	3.936068e+06
SE Mean	1.825742	2.147527e+04	1.798763e+04	1.758360e+04	4.036239e+02	1.761277e+04	3.931192e+02	1.002753e+04	9.233776e+03
LCL Mean	16.303979	2.275603e+05	1.924364e+05	1.880962e+05	2.385040e+02	1.886157e+05	3.783659e+03	1.012922e+05	8.223202e+04
UCL Mean	23.696021	3.145091e+05	2.652645e+05	2.592885e+05	1.395684e+03	2.599261e+05	5.373515e+03	1.418915e+05	1.196176e+05
Variance	130.000000	1.798630e+10	1.261863e+10	1.205814e+10	6.353576e+06	1.209818e+10	6.027164e+06	3.921503e+09	3.325242e+09
Stdev	11.401754	1.341130e+05	1.123327e+05	1.098096e+05	2.520630e+03	1.099917e+05	2.455028e+03	6.262191e+04	5.766491e+04
Skewness	0.000000	3.100890e-01	2.631160e-01	2.670030e-01	5.672736e+00	2.567290e-01	6.082420e-01	4.974540e-01	3.956010e-01
Kurtosis	-1.292623	-5.032210e-01	-6.099760e-01	-6.111530e-01	8.136850e+01	-6.217340e-01	-7.979500e-02	-1.841690e-01	-6.082580e-01

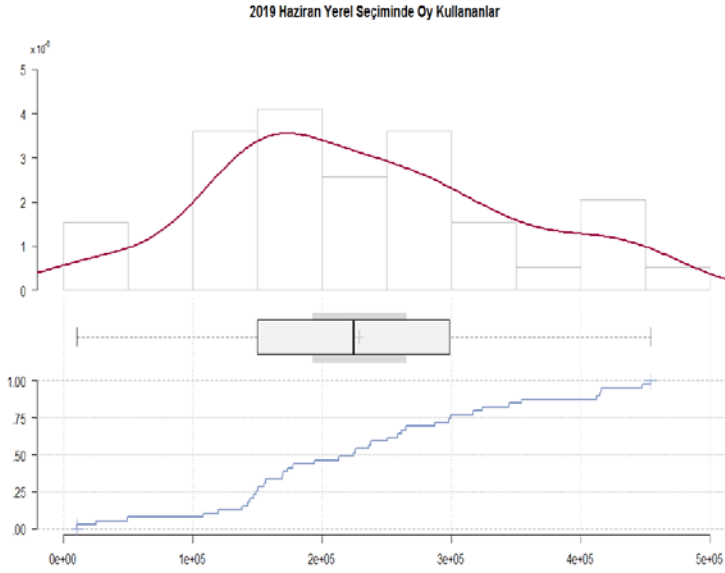
Yukarıdaki tabloya (basicStats(junes)) göre, temel istatistiklerde; CHP, minimum, maksimum, 1. çeyrek, 3. çeyrek, ortalama, ortanca, toplam, varyans, çarpıklık ve basıklık gibi tüm ölçütlerde AK Parti'ye kıyasla daha yüksek değerlere sahiptir.

Aşağıdaki her iki tabloya ((describe(june\$"CHP"), describe(june\$"AKP")))) göre yapılan tanımlayıcı istatistik

analizinde CHP, ortalama, ortanca, standart sapma (sd), kırpma, mod, minimum, maksimum, aralık, çarpıklık, basıklık ve standart hata (se) gibi tüm ölçütlerde AK Parti'ye kıyasla daha yüksek değerlere sahiptir.

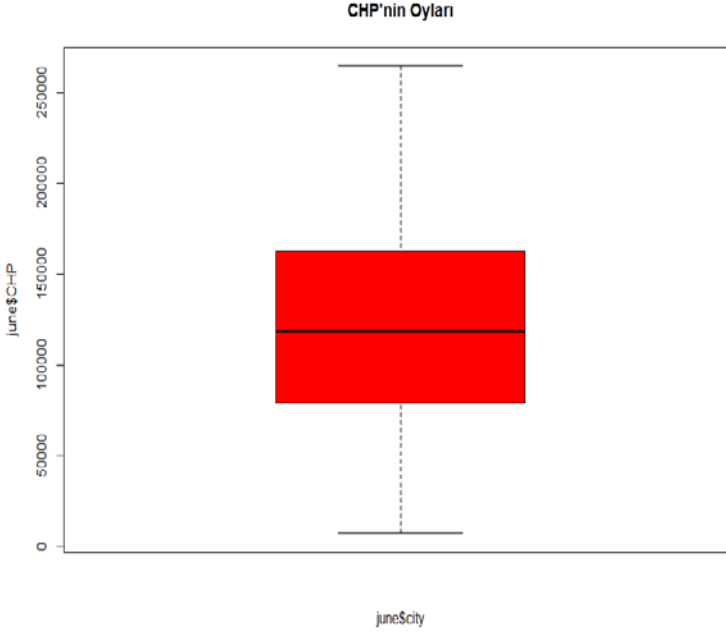
describe(juneS"CHP")												
vars	n	mean	sd	median	trimmed	mad	min	max	range	skew	kurtosis	se
1	39	121591.9	62621.91	118351	118613.5	58816.22	7378	264600	257222	0.5	-0.18	10027.53

describe(juneS"AKP")												
vars	n	mean	sd	median	trimmed	mad	min	max	range	skew	kurtosis	se
1	39	100924.8	57664.91	91873	98435.09	49197.12	2977	230271	227294	0.4	-0.61	9233.78

summary(juneSyot)					
Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
10580	149905	224757	228850	298561	454137

Yukarıdaki “2019 Haziran Yerel Seçiminde Oy Kullananlar” grafiği ve summary(june\$vot) tablosu incelendiğinde; ortalama, medyan (ortanca) değerinden daha büyük olduğu görülmektedir. Bu da gösteriyor ki veri dağılımının sağ tarafında daha geniş bir kuyruk bulunuyor.

Yukarıdaki kutu grafiğinde, 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçiminde (boxplot(june\$"CHP" ~ june\$city, col="red", main="CHP'nin Oyları")) CHP'nin oyları genellikle 100.000 ile 150.000 arasında yer almakta ve grafikteki ortalama çizgisi neredeyse tam ortada konumlanmıştır.

4.4.31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Seçimi İçin Tablo Analizi

summary(march)						
id	Min.: 1.0	1st Qu.: 10.5	Median: 20.0	Mean: 20.0	3rd Qu.: 29.5	Max.: 39.0
city	Length: 39	Class: character	Mode: character			
district	Length: 39	Class: character	Mode: character			
yot_reg	Min.: 12608	1st Qu.: 176041	Median: 264503	Mean: 271050	3rd Qu.: 347422	Max.: 556619
yot	Min.: 10324	1st Qu.: 150518	Median: 222807	Mean: 227310	3rd Qu.: 296463	Max.: 454137
app_wo	Min.: 9955	1st Qu.: 144423	Median: 214313	Mean: 219078	3rd Qu.: 285502	Max.: 437001
app_wi	Min.: 0.0	1st Qu.: 0.0	Median: 2.0	Mean: 148.3	3rd Qu.: 270.0	Max.: 758.0
total	Min.: 9955	1st Qu.: 144619	Median: 214816	Mean: 219226	3rd Qu.: 285626	Max.: 437003
total_iny	Min.: 369	1st Qu.: 5344	Median: 7453	Mean: 8083	3rd Qu.: 10402	Max.: 19216
CHP	Min.: 6060	1st Qu.: 69363	Median: 104948	Mean: 106917	3rd Qu.: 143427	Max.: 237707
Ak Parti	Min.: 3462	1st Qu.: 69406	Median: 102729	Mean: 106565	3rd Qu.: 144714	Max.: 236222

Yukarıdaki tabloda (summary(march)) yapılan özetlemeye göre CHP, minimum, ortalama, ortanca ve maksimum değerlerde AK Parti'ye kıyasla daha yüksek sonuçlar elde etmiştir. Ancak AK Parti, 1. çeyrek ve 3. çeyrek değerlerinde CHP'den daha üstün bir performans sergilemiştir.

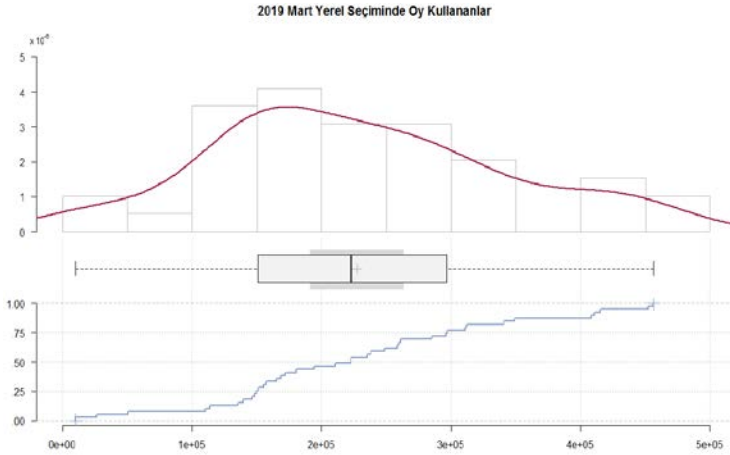
basicStats(march)									
	id	yot_reg	yot	app_wo	app_wi	total	total_iny	CHP	Ak Parti
nobs	39.000000	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	39.000000	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01	3.900000e+01
NA's	0.000000	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00	0.000000e+00
Minimum	1.000000	1.260800e+04	1.032400e+04	9.955000e+03	0.000000	9.955000e+03	6.060000e+03	3.462000e+03	3.462000e+03
Maximum	39.000000	5.566190e+05	4.562190e+05	4.370010e+05	758.000000	4.370030e+05	1.921600e+04	2.377070e+05	2.362220e+05
1. Quartile	10.500000	1.760410e+05	1.505175e+05	1.444230e+05	0.000000	1.446190e+05	5.344500e+03	6.936300e+04	6.940550e+04
3. Quartile	29.500000	3.474215e+05	2.964625e+05	2.855020e+05	270.000000	2.856260e+05	1.040250e+04	1.434265e+05	1.447135e+05
Mean	20.000000	2.710497e+05	2.273095e+05	2.190779e+05	148.333333	2.192262e+05	8.083333e+03	1.069171e+05	1.065650e+05
Median	20.000000	2.645030e+05	2.228070e+05	2.143130e+05	2.000000	2.148160e+05	7.453000e+03	1.049480e+05	1.027290e+05
Sum	780.000000	1.057094e+07	8.865072e+06	8.544037e+06	5785.000000	8.549822e+06	3.152500e+05	4.169765e+06	4.156036e+06
SE Mean	1.825742	2.147436e+04	1.787728e+04	1.722603e+04	33.831254	1.723817e+04	6.877159e+02	8.954430e+03	9.466380e+03
LCL Mean	16.303979	2.275771e+05	1.911189e+05	1.842056e+05	79.845540	1.843294e+05	6.691125e+03	8.878975e+04	8.740134e+04
UCL Mean	23.696021	3.145223e+05	2.635002e+05	2.539501e+05	216.821127	2.541230e+05	9.475541e+03	1.250443e+05	1.257287e+05
Variance	130.000000	1.798478e+10	1.246429e+10	1.157271e+10	44637.596491	1.158902e+10	1.844518e+07	3.127091e+09	3.494881e+09
Stdev	11.401754	1.341074e+05	1.116436e+05	1.075765e+05	211.276114	1.076523e+05	4.294785e+03	5.592040e+04	5.911752e+04
Skewness	0.000000	3.101360e-01	2.903180e-01	2.811590e-01	1.177744	2.812230e-01	5.464570e-01	5.542750e-01	3.769880e-01
Kurtosis	-1.292623	-5.031550e-01	-5.455280e-01	-5.684650e-01	0.298160	-5.670920e-01	-8.693700e-02	-6.997300e-02	-6.210440e-01

Yukarıdaki tabloya (basicStats(marchs)) göre yapılan temel istatistiksel analizde CHP, minimum, maksimum, ortalama, ortanca ve toplam gibi değerlerde AK Parti'ye kıyasla daha yüksek sonuçlar göstermektedir. Ancak, AK Parti 1. çeyrek, 3. çeyrek, çarpıklık ve basıklık değerlerinde CHP'den daha üstün bir performans sergilemektedir.

Aşağıdaki her iki tabloya ((describe(marchs\$"CHP"), describe(marchs\$"AKP"))) bakıldığında CHP, ortalama, ortanca, minimum, maksimum ve çarpıklık gibi göstergelerde AK Parti'yi geride bırakmaktadır. Öte yandan, AK Parti standart sapma (sd), kırpma, mod (mad), aralık, basıklık ve standart hata (se) gibi değerlerde daha yüksek sonuçlar elde etmiştir.

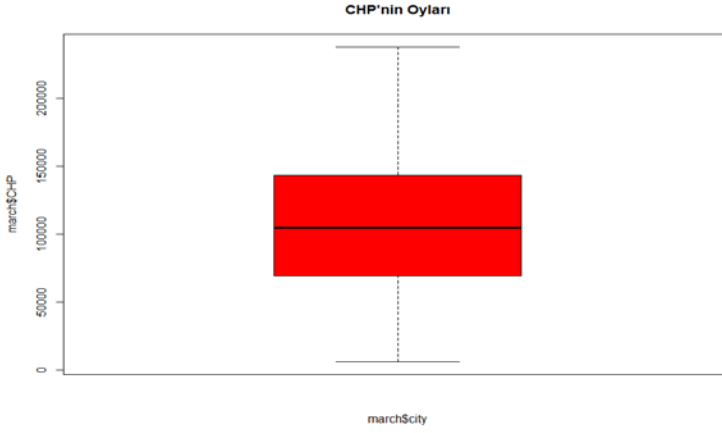
describe(marchs\$"CHP")												
vars	n	mean	sd	median	trimmed	mad	min	max	range	skew	kurtosis	se
1	39	106917.1	55920.4	104948	103895.7	53619.71	6060	237707	231647	0.55	-0.07	8954.43

describe(marchs\$"AKP")												
vars	n	mean	sd	median	trimmed	mad	min	max	range	skew	kurtosis	se
1	39	106565	59117.52	102729	104371.6	54071.9	3462	236222	232760	0.38	-0.62	9466.38

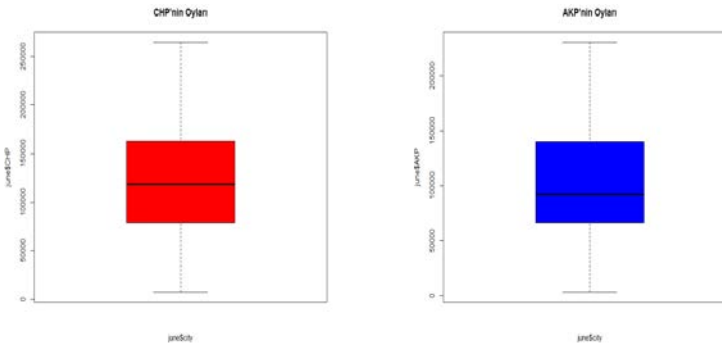
summary(march\$yot)					
Min.	1st Qu.	Median	Mean	3rd Qu.	Max.
10324	150518	222807	227310	296463	456219

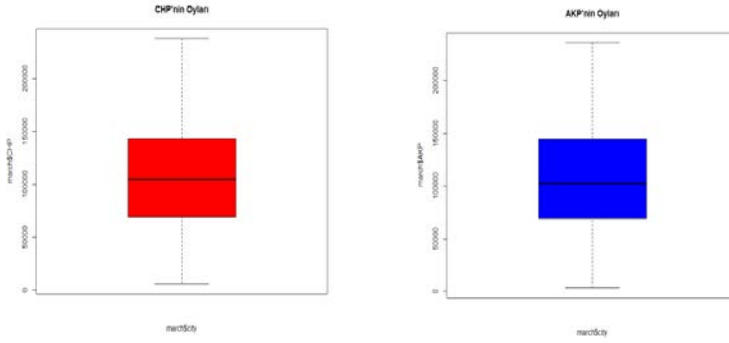
Yukarıdaki “2019 Mart Yerel Seçiminde Oy Kullananlar” grafiği ve summary(march\$yot) tablosu incelendiğinde, ortalamanın medyandan (ortanca) daha büyük olduğu görülmektedir. Bu durum, veri dağılımının sağ tarafında daha uzun bir kuyruk bulunduğunu gösterir.

Yukarıdaki kutu grafiğinde, 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminde (`boxplot(march$"CHP" ~ march$city, col="red", main="CHP'nin Oyları")`) CHP'nin oy ortalaması 100.000 ile 150.000 arasında yer almaktadır. Fakat grafikteki ortalama çizgisi neredeyse 100.000 seviyesine yakın bir konumda bulunmaktadır.

5. İSTATİSTİKSEL MODELLEME

Yukarıdaki tüm kutu grafiklerine bakıldığında, CHP'nin her iki seçimde de AK Parti'ye kıyasla daha yüksek bir başarı elde ettiği görülmektedir. 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçiminde CHP, İstanbul genelinde %54,22 oranında oy alırken, AK Parti %45,00'da kalmıştır. Bu oranlar, CHP'nin minimum, maksimum, ortanca ve ortalama gibi değerlerde AK Parti'ye göre daha üstün olduğunu göstermektedir. Ayrıca seçime katılan seçmen sayısı arttıkça CHP'nin oylarında bir artış eğilimi gözlemlenmektedir. İlçeler bazında ise CHP'nin oy ortalaması, AK Parti'nin oy ortalamasından daha yüksektir. Kutu grafiklerine dayanarak yapılan analize göre, 31 Mart 2019 seçiminde AK Parti'nin oy ortalaması CHP'ye daha yakınken, 23 Haziran 2019 seçiminde AK Parti'nin oy ortalaması düşmüş ve CHP ile arasındaki fark belirgin bir şekilde artmıştır.

6. SONUÇ

Bu çalışma, tablolar, grafikler ve istatistikî verilerle detaylı bir şekilde hazırlanmış olup, hem nicel hem de nitel gözlemler kullanılarak analizler yapılmıştır. Bu unsurlar, çalışmanın güçlü yönlerini oluşturur. Siyaset bilimine katkı sağlamak adına, daha derinlemesine ve kapsamlı bir analiz yapılmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca çalışma toplumsal ihtiyaçları göz önünde bulundurarak, yeni bir siyaset anlayışının

geliştirilmesine ve bunun daha anlaşılır bir hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

İstanbul'daki yerel seçimleri ele alan bu çalışma, akademik alanda bilimsel araştırmalar yapan kişilere ilham verebilir ve hem genel seçimler hem de siyaset bilimi üzerine yeni araştırmaların yapılmasına zemin hazırlayacaktır. Ayrıca bu çalışma, siyasette aktif olan kişilerin gelecekte yapacakları araştırmalar için yeni sorumluluklar üstlenmelerine yardımcı olabileceği gibi, siyasi etik açısından belirlenen hedeflerin daha kolay bir şekilde hayata geçirilmesine de katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma, önceki araştırmalarla bazı benzerlikler taşıdığı gibi bazı farklılıklar da içermektedir. Çalışmanın diğer araştırmalarla ortak yönleri arasında; veri analizi, sandık analizi, aday profilleri ve performansları, seçmen profilleri, siyasi tercihleri, demografik eğilimler, medya ve sosyal medyanın etkisi, ilçelerdeki oy dağılımları ve karşılaştırmaları, sosyal ve ekonomik faktörler ile aidiyet durumu yer almaktadır. Bunun yanı sıra verilerden elde edilen sonuçlar, objektif kriterler ışığında birbirine benzer sonuçlar ortaya koymaktadır.

Fakat bu çalışma ile birlikte sayıca az da olsa, diğer araştırmalarda öznel yaklaşımlar nedeniyle bazı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran en önemli özelliği ise CHP ve AK Parti verilerine dayalı olarak, hem tablo hem de grafiklerle ayrıntılı bir analiz yapılmış olmasıdır. Teorik açıdan ise sayısal verilerle yapılan açıklamalar desteklenmiş ve RStudio programı kullanılarak veri analizi gerçekleştirilmiştir. Bu sayede, veri analizlerinde ve hesaplamalarda herhangi bir hata veya sapma oluşmasının önüne geçilmiştir.

Şunu vurgulamak gerekir ki KONDA'nın gerçekleştirdiği çalışma dışında bu çalışmaya benzer başka bir araştırma bulunmamaktadır. Zira hem 31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi'nin iptali hem de 23

Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi, daha önce bu kadar ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde analiz edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- KONDA. 23 Haziran 2019 Sandık Analizi Ve Seçmen Profilleri, Erişim Tarihi: 20.11.2020, <<https://konda.com.tr/rapor/27/23-haziran-2019-sandik-analizi-ve-secmen-profilleri>>.
- Miş, N. ve Duran, H. 2019. “İttifaktan Blok Siyasetine 31 Mart Yerel Seçimleri”, *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), s. 363-393.
- Oğuz, C. 2019. “Postmodern Sansür: Haberin Çerçevenlenmesi ve 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçlarına Gazetelerin Yaklaşımı”, *Adnan Menderes Üniversitesi Dördüncü Kuvvet Uluslararası Hakemli Dergisi*, 2 (2), s. 22-39.
- Tosun, T. ve Tosun, G. E. 2019. “31 Mart’tan 23 Haziran’a Türkiye ve İstanbul’da Yerel Seçimler”, *Liberal Perspektif Rapor (Özgürlük Araştırmaları Derneği)*, Sayı 11, s. 11-80.
- Yılmaz, M. ve Karakaş, O. 2019. “Siyasal Değerler Açısından 23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Seçiminin Analizi”, *Online Academic Journal of Information Technology*, 10 (38), s. 35-52.
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). “23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Yenileme Seçimi”. Erişim Tarihi: 18.11.2020, <<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2019MahalliIdareler/KesinSecimSonuclari/2019Mahalli-IBB.pdf>>.

YURTTAŞLIK TEORİLERİ KAPSAMINDA İYİ İNSAN VE İYİ YURTTAŞ İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Kazım BAŞARAN²

1. GİRİŞ

“İyi” kavramı beğenilecek niteliklere sahip olan, doğru olan, yerinde ve uygun olan anlamları taşımaktadır. Dikkat edilirse iyi olmak için nesnenin sahip olduğu niteliklerden ziyade onu tanımlayan ihtiyaç ve gerekler önemlidir. Dolayısıyla sabit bir iyi kavramından bahsetmek imkânsız olacaktır. İyi insan olmak ya da iyi insan yaratmak tarih boyunca dinlerin, ideolojilerin, gelenek ve göreneklerin hedeflediği bir ideal olmuştur, en azından bunu iddia etmişlerdir. Bu kapsamda iyi kavramı, içinde bulunulan değerler sisteminden bağımsız değerlendirilemez. Buna karşın iyi kavramının bir idea olarak evrensellik iddiasını içinde taşıdığını da gözden kaçırmamak gerekir. Yani iyi kavramı bir yandan evrenselliğe atf yaparken bir yandan da içinde bulunulan değerler kümesiyle alakalıdır.

Vatandaşlık, bir siyasal topluluğun üyesi olarak elde edilen, hak ve yükümlülüklerle sahip olunan bir statüye işaret etmektedir. Tarih boyunca devletler egemenliği altında bulunan kişilerle çeşitli biçimlerde ilişki kurmaktadır. Vatandaşlık bu

¹ Çalışma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Yönetimi A.B.D., Doç Dr. Çiğdem ERDEM tarafından yürütülen Vatandaşlık Teorileri Dersi kapsamında hazırlanan çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Öğretim Görevlisi Dr., Hitit Üniversitesi, Osmancık Ömer Derindere MYO, M.Ş.P. Bölümü, Tapu ve Kadastro Programı, kazimbasaran@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1075-1089

ilişki biçimlerinden en güvenceli olanıdır. Tarih boyunca devletlerin yapısına, ihtiyaçlarına, dönemin koşullarına göre değişen, gelişen, zaman zaman gerileyen vatandaşlık anlayışı, bulunduğu ortama göre şekillenen değerler sistemi sunmaktadır. Vatandaşlık anlayışı doğrultusunda şekillenen değerler sistemi içinde istenen insan profili iyi vatandaş olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte iyi kavramını belirleyen değerler sistemi ile vatandaşlık anlayışının benimsediği değerler sistemi örtüştüğü oranda iyi insan ve iyi vatandaş profili birbirine yaklaşacaktır. Fakat bu iki farklı düzeydeki değer sisteminin örtüşmesi gibi bir zorunluluk yoktur.

Çalışmada iyi insan ve iyi vatandaş ilişkisi ya da ilişkisizliği, vatandaşlık teorileri kapsamında, ilgili alanyazını incelenerek tartışılacaktır vatandaşlık. Bu kapsamda öncelikle vatandaşlık anlayışındaki tarihsel gelişmenin iyi yurttaş anlayışı üzerindeki yansımalarına değinilecek olup ardından liberal teori, cumhuriyetçi teori, çok kültürlülük anlayışı, feminist kuram ve çevreci yaklaşım çerçevesinde iyi vatandaşlık ve iyi insan ilişkisine etkisi tartışılacaktır. Vatandaşlık teorilerine bakıldığında tek bir iyi vatandaş profilinden bahsetmek mümkün olmadığı görülmektedir. Bazı yaklaşımlar iyi vatandaş ve iyi insan arasında kuvvetli bir ilişki kurarken bazı yaklaşımların bu konuyla ilgilenmediği hatta eleştirdiği görülmektedir. Çalışmada iyi insan olmakla iyi vatandaş olmak arasındaki her zaman örtüşen bir ilişki olmadığı vurgulanmaktadır.

2. YURTTAŞLIK KAVRAMININ GELİŞİMİ

Yurttaşlık devlet ve egemenliği altında yaşayan bireyin hak ve yükümlülük temelinde kurmuş olduğu bir ilişki biçimidir. Yurttaşlık anlayışının tarihsel süreçte durağan kalmadığı bir geçektir (Turner, 2012: 123). Antik Yunan'da özel alan ile kamusal alanın, devlet ve toplumun, hukuk ve ahlaki değerlerin

modern toplumlarda olduğu gibi kesin çizgilerle ayrılmadığı görülmektedir (Bahçeci, 2018: 112). Antik Yunan'da yurttaş için kamusal alandan ³ farklılaşmış özel alanda geçerli bir ahlak olmadığı için yurttaşlık görevleri ile özel ahlaki görevler örtüşmekteydi. Dolayısıyla iyi insan ancak iyi yurttaş olunmakla mümkündü. Aristoteles ölçülülük, adalet, cesaret ve hikmet ya da basiret olmak üzere dört temel erdemden bahsetmektedir. Bu erdemlere sahip kişiler Antik Yunan'da iyi yurttaş olarak görülmektedir (Aristoteles, 2016: 41-43; Aristoteles, 2017: 1103; Kartal, 2010: 16).

Aristotelesiyi yurttaşın karakterinde yönetmek ve yönetilmek olduğunu ifade etmektedir. Bu kapasiteye ancak erdemler yoluyla ulaşılabilir. İnsan toplumsal ve ahlaki olarak mükemmelliğe sadece polisin yani içinde yaşadığı siyasal topluluğun bir üyesi olarak erişebilecektir. Anlaşılabileceği üzere Aristo yalnızca iyi yöneticilere değil yönetilenlerin niteliğini de önemsemektedir. İyi yurttaş hem yönetmeyi hem de yönetilmeyi bilmelidir. Aristoteles iyi yurttaş ve iyi insan olmak arasında sıkı bir bağ kurmuş, birey ve devlet arasında herhangi bir çatışma öngörmemiştir (Kadıoğlu, 2012: 11; Kartal, 2010: 13).

Roma yurttaşlığı insanlığın evrensel kardeşliği gibi Stoacı ⁴ fikirlerle ve yeni toprak fetihleriyle ortaya çıkan emperyalist düşünceyle birlikte, Antik Yunan'daki dışlayıcılığın tersine kapsayıcı bir niteliktedir. Roma yurttaş olmak bir yandan evrenselliğe işaret ederken bir yandan da ülkesine sadakatle bağlı

³ Kamusal alanlar düşüncelerin açıklandığı, tartışmaların yapıldığı siyasal faaliyetlere katılan alandır. Özel alan ise kişinin aile ve arkadaş ilişkilerini yürüttüğü alanı ifade etmektedir (Kulak, 2023: 118; Yılmaz, 2006)

⁴ Stoa felsefesi merkezine ahlaki alan insanın mutluluğa akılla ulaşabileceğini savunan bir düşüncedir. Stoacılar insanları eşit görüp yaşanılan mekan polisten öte kosmopolis olarak görmektedir (Küçükalp, 2018, 116; Okandan, 1976: 175). Stoa felsefesi üst sınıflar için yurttaşlık erdemi, diğerleri içinde evrensel ahlaki iyi davranış yasası gereği dünya vatandaşı olmayı tasvir eder. İyi insan aynı zamanda devletine bağlı iyi yurttaş olmalıdır. İnsanı evrensel bir dünya kentinin üyesi olarak görmektedir (Heater, 2007: 61).

yurttaş kimliğine işaret etmektedir. Roma yurttaşlığı için de erdemler çok önemlidir. Bunun yanında yurttaşlığın mutluluğu zenginlik, şan ve erdem sahibi olmalarına bağlıdır (Heater, 2007: 66; Kartal, 2010: 18; Reisenberg, 1992).

Roma yurttaşlığı belirli hak ve ödevler sistemi içermektedir ve bu sistemde özel alan ve kamusal alan ayrımı net bir şekilde kendini hissettirmektedir (Kartal, 2010:20). Antik Yunan’da “vita activa” ve “vita contemplativa”⁵ arasındaki ayrım net değildi. İyi vatandaşın hem düşünsel hem de eylemsel faaliyetlerde bulunması beklenmekteydi. İyi insan olmak kamusal alana dahil olmadan mümkün değildi. Fakat Hristiyanlıkla birlikte bu durum değişti. Hristiyanlıkla birlikte vita activa ile vita contemplativa arasındaki bütünsellik kaybolmuştur (İnce, 2013: 291). Vita aktiva yani günlük işler için yapılan aktiviteler ile akıl ve ruhla Tanrı için yapılan aktiviteler ayrılmıştır (Hunnicut, 2006: 66-67).

Hristiyanlığın Roma’da resmin din olarak kabul edilip, yerelde piskoposlara önemli yetkiler verilmesi Roma’nın dağılmasının ardından yeni güç dinamiklerinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Ortaçağ değerler sistemine damga vuracak olan şey Hristiyanlıktır. Hristiyanlık, yurttaşın devletle kurduğu ilişki yanında yurttaşla din aracılığıyla yeni bir ilişki biçimi ortaya çıkarmıştır. Kamusal alanda yapılan hizmetlerin bazılarının kaynağı Hristiyanlık olarak kendini göstermiştir (Kantotowicz, 2018: 121). Bu durum kamusal hizmet ve yükümlülüklerini yerine getiren iyi yurttaş ve iyi insan yaklaşımını dini hizmetleri yerine getirmeye doğru evrilmiştir. Ayrıca bireyin dünya ile kurduğu ilişki biçimi üzerinde etkili olmuştur. Buna göre hayat

⁵ “Vita activa” hareketli yaşam anlamına gelmekte olup mutluluğa eylemlilikle ulaşılabilceği düşüncesidir. “Vita contemplativa” ise derin düşünme manasına gelmekte olup mutluluğa asıl mutluluğa düşünce ile ulaşılabilceği yaklaşımıdır. Buna göre düşünme faaliyeti eylemden önemlidir (Bkz. https://tr.wikipedia.org/wiki/Vita_Contemplativa)

geçici ve her yönüyle mükemmel olamayacak bir süreç olup eşitsizlik, yoksulluk bu süreçte görülebilecek doğal bir durumdur. Dolayısıyla dünya hayatı ile ilgilenmek ya da içinde bulunulan olumsuz koşullar için isyan etmek ya da mücadele etmek gereksizdir. İktidara pasif şekilde itaat edilmesi gerekir. Fakat Aquinas bu düşüncüyü değiştirecek, yurttaşların da ilahi aklın ışığında, Tanrı'nın evrensel kanunu yansıtacak, faaliyetler yapabileceğini söyleyecektir (Kartal, 2010: 23; Okandan, 1976: 210-211). Daha sonra Protestanlığın ortaya çıkması ve doğa bilimlerinin zaferi, yüzünü dünyaya dönmesi gereken bir insan profili oluşturacaktır (İnce, 2013: 291; Hunnicut, 2006: 70). Bu doğrultuda Hristiyanlık için ilk başta iyi insanın yüzünü öbür dünyaya dönmesi gerekirken Protestanlıkla birlikte bu dünya ile ilgilenmek de iyi insan için önemli bir eylem haline gelmiştir.

Ortaçağa damga vuran iç savaşlar ve din savaşları kent yurttaşlığını belirsizleştirmiş olup 16. yüzyılla birlikte monarşik devletler kendini göstermiştir (Kartal, 2010: 27). Monarşik devlette yurttaş kralın tebaasıdır. Bodin, iyi düzenlenmiş bir devletin ancak mutlak ve meşru bir egemen güç merkezinde somutlaşacağını ifade eder (Bodin, 2003: 1; Kapani, 1993: 28). Bodin'e göre yurttaşlık sosyal ve hukuki bir meseledir. Bodin, Aristo'nun tersine her yurttaşın kamusal meselelerde söz sahibi olması ve kamusal görevlere gelmesinin mümkün olmayacağını savunur. Yurttaşlık bütünleştirici bir görev üstlenmektedir. Ayrıca Aristo'ya benzer şekilde aileyi minyatür bir devlet gibi görür. Fakat aile ile kamusal alan arasında ayrım yapar (Kartal, 2010: 29).

Machiavelli'den Rousseau'ya kadar olan dönemde yurttaşlık ayrıcalıkların kaldırılması, temsil, eşitlik ve sosyal adalet kavramları çerçevesinde gelişmiştir. Hegel, devleti en üstün değer olarak ifade etmiş olup bireysel hakların devlet için feda edilebileceğini öne sürmüştür. Hegel'e göre devlet en yüksek ahlaki seviyenin kendisidir. Devlet ile milliyetçilik anlayışını

birleştiren bu düşünce bireyin yalnızca ulus devlete bağlı bir yurttaş olarak var olabileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Arnhart, 2005: 372-373; Hegel, 2007: 167; Kadioğlu, 2012: 22).

Fransız devrimi ise devlet ile milleti bir tutan bir anlayışla, bir yandan evrenselliği övmekte bir yandan da insanlığı evrensel olandan çıkarıp yükselen burjuva değerleriyle uyumlu ulus ölçeğine sıkıştırmaktadır (Kartal,2010:36). Modern ulus devlet yurttaşlığı Avrupa’da kapitalizmin gelişmesiyle bağlı olarak ilerlemiş ve kapitalizm için gereken koşulların yaratılmasında önemli rol üstlenmiştir. Ulusal sınırlarla çevrelenmiş bir devlette yeni bir siyasal bütünlük ulus devletle birlikte gelişmiştir. Bu durum ulus devlet değerleriyle iyi yurttaşlık değerlerinin örtüşmesine sebep olmuştur.

Yurttaşlıkla kapitalizmin birbirini desteklediği sık sık dile getirilir. Bir yandan yurttaşlığın tam anlamıyla gerçekleşmesi için piyasa kapitalizmine dayanan bir ekonomik düzenin olması gerektiği iddia edilirken bir yandan da kapitalizm için gerekli koşulların yaratılmasında yurttaşlığın önemli rolü olduğu dile getirilir (Kartal, 2010: 41-42). Dolayısıyla iyi vatandaş algısı da kapitalist gelişmeyle birlikte değişmektedir. Hayatının büyük bölümünü çalışmakla geçiren bir yurttaşın kamusal işlere hiç katılmadan sadece emek gücüyle üretime katılması kapitalizmin şekillendirdiği yurttaş ilişkisi bağlamında olumsuz bir durum değildir. Bununla birlikte emeği ile üretime katılmayıp kendini siyasal alanda üretim ilişkilerine eleştirel yaklaşan bir yurttaşın davranışı da iyi yurttaş a ait bir davranış olarak görülmemektedir.

Modern yurttaş kavramı kırsal alandan kentsel merkezlere hareketin gerçekleşmesiyle ilişkilidir. 18. yüzyıl süresince kent, bireysel hürriyetlerin ön planda olduğu, feodal hiyerarşiye dayalı ilişkilerin bozulduğu bir yer olarak ortaya çıkmıştır. Şehir, bağlılık ilişkisinden sözleşme ilişkisine geçişin ifadesi haline gelmiştir (Kadioğlu, 2012: 169). Bağlılık ilişkisi bireyin içsel

değerlerine dolayısıyla iyi insan olmaya ilişkindir. Sözleşme ilişkisi ise dışsal bir zorunluluk ve statü ilişkisi getirmekte olup iyi vatandaş olmaya atıf yapmaktadır. Dolayısıyla kentsel hareketlerle şekillenen modern yurttaşlık için iyi yurttaş olma davranışı ön plana çıkmaktadır.

Devrimlerin yurttaşlığa yansımaları üzerine birkaç noktaya daha dikkat çekmekte fayda bulunmaktadır. Bir kere Amerikan Devrimi'nin odak noktası özgürlük anlayışıdır. Vergi ve temsil arasındaki bağ üzerinden halkın egemenliğine vurgu yapıldı (Heater, 2007: 112). Fransız Devrimi ise monarşinin yıkılması ve ulusal meclisin canlandırılması anlayışı ile kendini göstermiştir. Meclisin ve dolayısıyla halkın egemenliğine yapılan vurgu ile eşit yurttaşlık ön plana çıkmıştır. Siyes'in yaptığı aktif ve pasif vatandaşlık ayrımı ile Robespierre'in bunu eleştirmesi Fransız Devrimi'ndeki gerilimi yansıtmaktadır. Robespierre eşitliğe yaptığı vurgunun yanında yurttaşlığın getirmiş olduğu değerleri bir erdem olarak görmektedir (Heater, 2007: 132). Bu kapsamda Amerikan Devrimi özgürlük temelli olduğu için iyi yurttaştan oluşturmaktan çok yurttaşın sahip olduğu değerlere müdahale edilmemesiyle ilgilenirken Fransız Devrimi eşitliğe, hak ve ödevlere vurgu yaparak bununla bağlantılı bir iyi yurttaş profili oluşturma yaklaşımını getirmiştir.

Ulusal devletlerin ortaya çıkışı ile birlikte iyi vatandaş ve iyi insan olmak arasındaki bağ ulusal kimlikle birleşmiştir. Ulus devlet egemenliği altında yaşayan yurttaş hak ve yükümlüler sahip topluluğun üyesi olarak görülmüştür. Ulusal bilinç ve yurttaşlık kavramı iç içe geçmiş, ulusal aidiyet siyasal hakların belirleyici ölçütü haline gelmiştir (Erözden, 2008: 120; Güllalp, 2015: 12). Bu kapsamda ulusal çıkarlara, ulusal sembollere saygı göstermek ve onları benimsemek iyi vatandaş ve iyi insan olmanın bir niteliği olarak görülmüştür (Kadioğlu, 2012: 11). Bu noktada bireylerin sahip olduğu değerler ile ulus devletin değerleri arasında çıkan uyumsuzluk iyi insan ve iyi vatandaş

Çelişkili bir durumda kalmıştır. Bireysel değer ve ilkeleri kapsamında iyi insan olmaya çalışan insan, değerlerinin ulus devletin değerlerine uymadığı de iyi vatandaş olmaktan uzaklaşacaktır.

3. YURTTAşLIK TEORİLERİ VE İYİ YURTTAş YAKLAşIMI

3.1. Liberal Yurttaşlık Teorisi ve İyi Yurttaş Yaklaşımı

Liberaller, kendilerini Kant, Locke ve Stuart Mill'in mirasçıları olarak görmektedirler. 17. Yüzyılla birlikte Anglo Amerikan siyaset dünyasında etkili olan liberalizm; vicdan hürriyetini, bireysel haklara saygıyı hedeflemekte olup bunu koruyucu devletin gerçekleştirebileceği konusuna şüphe ile yaklaşmaktadır. İnsanları birbirinin haklarına saygı gösterme, vergi verme ve ülke savunmasında görev alma gibi ykmllklere sahip olan ahlaki olarak özerk varlıklardır. Bireyin ahlaki olarak özerk varlık olması, kamusal alanda vatandaşlık statüsünden kaynaklanan hakları kullanıp kullanmama konusunda zgr olmasını ifade etmektedir (Berten vd 2006:13; Durgun, 2010: 67).

Liberal yaklaşımda vatandaşlık bir statüye işaret etmekte olup bu statünün hkmetler tarafından zayıflatıldığı düşüncesi hakimdir (Oldfield, 2012: 93). Vatandaşlık statüsü ihtiyaçlar sebebiyle şekillenen hak ve ykmllklere doğurmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler dayatma değil sözleşmeden kaynaklanmaktadır. Sözleşmeden dolayı kendi istekleriyle kabul ettikleri yükümlülükler haricinde bireyin topluma karşı herhangi bir ahlaki yükümlülüğü yoktur. Bireyler kamusal alanda kısmen özel alanda ise tamamen egemen ve özerk varlıklar olarak görülmektedir (Oldfield, 2012: 94).

Liberal yurttaşlık anlayışına göre haklar bireyin içsel bir parçasıdır. Bireyler mantıksal olarak ve ahlaken toplumdan önce gelmektedir. Doğal haklar ve insan hakları bireyi korumak için vardır. Haklar zamanla çeşitlenmiş olmakla birlikte bunun sebebi insan ihtiyaçlarının değişmesidir. Dolayısıyla haklar ihtiyaç ve yetkilendirme temelinde, insanlara güç vermenin yanında ahlaki varlıklar olarak onurlu eylemlerde bulunabilme fırsatı vermektedir (Oldfield, 2012: 96).

Yurttaşlar, liberal anlayışa göre, vazifesi değilse ve yetkilendirilmemişse, kamusal alanda eylemde bulunmaya zorlanamaz. Ailesine ya da arkadaşlarına karşı yükümlülüklerinden daha geniş bir yükümlülük üstlenmesi ancak bireyin tercihidir. Her türlü katılım ya da siyasal davranış bireyin tercihidir. Yurttaşlar devlet ve toplumdan rahat bırakılmalarını isteyerek özel statüye sahip oldukları alanda özgürce yaşayabilir (Oldfield, 2012: 97).

Liberal ve cumhuriyetçi vatandaşlık anlayışında adalet ile iyiliğin önceliği konusu farklılaşmaya neden olmaktadır. Liberaller adaletin önceliğini savunurken, cumhuriyetçiler iyiliğin adalet karşısında önceliğini savunmaktadırlar. Liberaller için iyi yaşamın ne olduğu sorusu irdelenmelidir. Çünkü iyi yaşam konusunda geniş bir fikir yelpazesi mevcuttur. Devletin kabul etmiş olduğu iyi anlayışı, herkesin değil birkaç ya da bir grup vatandaşın düşüncesidir. Dolayısıyla düşünceleri devlet tarafından kabul görmemiş olanlar, dışlanmışlık duygusu yaşayabilir. Bundan dolayı liberal yurttaşlık yaklaşımı iyi kavramı konusunda bir tercihte bulunmamaktadır. Liberal yaklaşım adalet değerini iyilik değerinin önüne koymaktadır. Toplumsal ilişkide çatışan değerler konusunda ise hakemlik görevi devlete aittir. Fakat devlet egemenliği altında yaşayan yurttaşlara iyi gördüğüm yaşamı dayatma ya da yurttaşları erdemli yapma veya mutlu etme gibi eğilimlerden kaçınmalıdır.

Devlet, temel hak ve hürriyetleri güvence altına alıp adalet temelinde vatandaşlarla ilişki kurmalıdır (Durgun, 2010: 72-73).

Liberal yurttaşlığın sosyal yorumunda bulunana Marshall, yurttaşlığı herkesin toplumun eşit ve özgür bir üyesi olarak muamele görmesi olarak ifade etmektedir. Bu üyelik algını sağlamanın yolu insanlara geniş bir vatandaşlık hakkı verilmesinden geçmektedir. Marshall hakları; 18. yüzyılda ortaya çıkan sivil haklar, 19. yüzyılda ortaya çıkan siyasal haklar ve 20. yüzyıla eğitim, sağlık, emekli maaşı gibi örnekleri olan sosyal haklar olarak tanımlamaktadır. Bu hakların genişlemesiyle birlikte vatandaşlık kategorisine dahil olan insan sayısı da bir hayli artmıştır. Yurttaşlığın tam gerçekleşmesini sağlayacak olan şey liberal demokratik bir refah devletidir. Böylece herkesin medeni ve siyasal hakları garanti altına alındığı gibi sosyal hakların kullanılabilmesi için imkân sağlanacaktır. Bu hakların kısıtlanması durumunda ise insanların ortak yaşama katılması sınırlandırılacaktır (Kymlicla ve Norman, 2012: 187-188).

3.2. Cumhuriyetçi Yurttaşlık Teorisi ve İyi Yurttaş Yaklaşımı

Cumhuriyetçi yaklaşımın kökenlerini Aristo'nun siyasal felsefesinde bulmak mümkündür. Bu anlayış daha sonra Aristo geleneğinden etkilenen Machiavelli, Rousseau gibi düşünürlerce de zenginleştirilmiştir (Durgun, 2010: 69). Cumhuriyetçilik düşüncesi tarihsel süreç içinde değişime uğramıştır. Antik Yunan cumhuriyetçilik anlayışı siyaseti ön planda tutarken, Roma hukuk temelinde cumhuriyetçiliği benimsemiştir. Modern dönem cumhuriyetçiliği ise bireysel özgürlük ile birlikte siyasal ya da kamusal alanı etkileyen pozitif özgürlükte anlayışında kendini göstermiştir (Ergüç, 2016: 38).

Cumhuriyetçi yurttaşlıkta büyük öneme sahip ödevler ve katılım özgürlüğü, yurttaşlık değerlerini korumanın bir yoludur (Tunçel, 2010: 47). Liberaller için özgürlük, bir nevi özel alana

çekilmeyi ifade ederken, cumhuriyetçiler için özgürlüğün siyasi yönü bulunmaktadır. Özgürlük ancak belli siyasi formasyonda ve ancak katılımı ile sağlanacaktır (Tunçel, 2010: 48).

Vatandaşlık cumhuriyetçilikte, görevler ve topluluğa karşı sorumluluklar olarak ifade edilmektedir. Cumhuriyetçiliğin özünde toplum odaklı bir anlayış bulunmaktadır. Vatandaşları birbirine bağlayan bir yalnızca bir sözleşmeden ibaret olmayıp ortak bir yaşam biçimini paylaşmaya odaklanmaktadır. Aynı zamanda kamu hizmeti vatandaşlığın hem hak hem de ödevi olarak belirlemektedir. Devletin egemenliği altında yaşayan birey hak olarak karşılaştığı ya da ödev olarak yerine getirdiği kamu hizmeti aracılığıyla vatandaşlık ilişkisini hissetmektedir. Bu doğrultuda kamu hizmetinin vatandaşlık bağının kurulması, tanımlanması ve sürdürülmesi bakımından önemli olduğunu söylemek gerekir (Durgun, 2010: 70).

Rousseau pozitivist fikirleri eleştirmekle birlikte, uygarlığın çürük temeller üzerinde inşa edildiğini öne sürer. Ona göre iyi bir yaşam için doğa ile ilişki kurulmalıdır (Bağce, 2013: 170-171). Uygarlıkla birlikte, olmak ve görünmek arasındaki bağın koptuğundan yakınen Rousseau ahlaki bozulmayla birlikte gösterişin, aldatma ve hilenin yaygınlaştığını öne sürmektedir (Bağce, 2013: 172).

Cumhuriyetçi yurttaşlık açısından vatandaşlık, bir statünün ötesinde zihinlere yerleşen yaşam pratikleri ve eylemlerdir. Vatandaşlığın devam etmesi için eylem zorunludur. Topluluk ve cumhuriyet, her türlü tehdide karşı korunmalıdır. Askerlik hizmeti de bu sebeple önemlidir. Ya da çocukların eğitimine bu yüzden müdahale edilmelidir. Bu sayede toplum ve cumhuriyet güvence altına alınabilir (Oldfield, 2012: 98).

Liberal anlayış bireyi ahlaki olarak önceler. Cumhuriyetçi anlayış içinse bireyin talepleri ve seçimleri öncelikli değildir. Vatandaşlık sorumluluğu sürekli ve toplumdan bağımsız değildir

(Oldfield, 2012: 98-99). Dolayısıyla liberal yurttaşlık teorisi bireyin içsel değerlerini öncelediği için iyi insan olma iyi yurttaş olmaya göre ön plana çıkarmaktadır.

Cumhuriyetçi anlayış, liberal anlayışta olduğunun aksine insanı veri olarak kabul etmemektedir. Vatandaşların, ulusun ortak çıkarı doğrultusunda belirlenen değer ve alışkanlıklar çerçevesinde yetiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla yurttaş kamusal ortak iyi değerler doğrultusunda şekillenmektedir. Yurttaş hem genel iradeyi oluşturmakta hem de onu sınırlamaktadır. Ancak cumhuriyetçilik değerleriyle eğitilmiş ve donatılmış yurttaş cumhuriyetin devamlılığını sağlayabilir. Bu noktada eğitim bireysel özgürlük yerine topluluk değerlerinin benimsetilmesine yönelik bir araç niteliğindedir (Durgun, 2010: 69).

Arendt kamusal alan ve özel alanın birbirinin tamamlayıcısı olduğunu düşünür. Kamusal alanın vatandaşların nasıl yaşamak istediklerini ifade ettikleri bir alan olarak görür. Ona göre kamusal alan ile cumhuriyet birbirinin teminatıdır. Cumhuriyeti olanaklı kılan kamusal alan, kamusal alanı teminat altına alan ise cumhuriyettir (İnce, 2013: 302).

Cumhuriyetçi yaklaşım için siyaset, kamusal alanda birliktelik ifade eden bir farkındalığı işaret etmektedir. Aynı zamanda siyasetin devletin egemenliği altında yaşayan herkesi kapsaması söz konusudur. Cumhuriyetçiliğin çağdaş yorumları siyaset düşüncesine özyönetim anlayışını eklemiştir. Bu doğrultuda siyaset halkın kendi sorunlarını çözebileceği bir yönetim mekanizmasına dönüşmektedir. Dolayısıyla çağdaş cumhuriyetçilik içinde hem kamusal hem de bireysel özgürlüğü hedefleyen özyönetim düşüncesini benimsemektedir. Bu anlayışın sonucu olarak kamusal ve bireysel özgürlüklerin bir bütünlük içinde olduğu düşünülmektedir. Özgürlüğün tam anlamıyla gerçekleşmesi hem kamusal hem de bireysel

özgürlüğün gerçekleşmesine bağlıdır. Bu hususta Charles Taylor, siyasal katılımın önemini vurgulayarak bireysel ve kamusal özgürlüğün sağlanması noktasındaki rolünü belirtmiştir (Ergüç, 2016: 42-43).

Arendt kapitalizmin eylem faaliyetini Antik Yunan'ın aksine siyasal niteliğinden kopartıp üretime indirgediğini ifade etmektedir (İnce, 2013: 292). Ayrıca gerek Fransız devlerini gerekse Amerikan Devrimi ölümsüz yasa koyucunun kurumsallaşmasına sebep olmuş yani yasanın kaynağı konusunda metafizik unsurdan kopmamıştır. Ulus Tanrı'nın temsilcisi olarak değerlendirilmiş ve ulusa referans vermek durumunda kalmışlardır (İnce, 2013: 300). Bu durum ulusa bağlı olarak tanımlanan bir iyi yurttaş işaret etmektedir.

3.3. Çok Kültürlülük Teorisi ve İyi Yurttaş Yaklaşımı

19. yüzyıla kadar yurttaşlık ile ulus olmak arasında bir bağ kurulmak zordur. Bir devletin yurttaşları olmak ve kendini ulustan ayrı olarak belirli bir milletin parçası olarak hissetmek doğaldır (Heater, 2007: 134-135). 19. yüzyılla birlikte ulus devlet ve uluslaştırma anlayışı ortaya çıktı. Her ulusun kurucu milletinin nitelikleri de uluslaştırmanın eğilimini belirledi. Örneğin Almanya'da milletlerin, devletini ne kadar çok severse o kadar iyi yurttaş olacağı söylenmekteydi (Heater, 2007: 137-138). Ulus devletler halkın siyasete katılımını sağlayan bir araç olarak ortaya çıkmışken ulus temelli yapılan siyasetin kapsayıcılığı sorgulanmaya başlamıştır (Kadioğlu, 2012: 14). Aslında uluslaştırma bir noktada farklı milletleri yurttaşlıkta birleştirmeyi hedeflemiştir. Fakat kurucu milletin ağırlığı yurttaş niteliklerine yansımıştır. Ayrıca 19. yüzyıl sonrası yurttaşlık yasa ile birlikte var olmaya başlatmıştır.

Cumhuriyetçi ve liberal yurttaşlık teorilerinin eşitlik yaklaşımı birçok eşitsizliği gizlediği iddiasıyla eşleştirilmektedir. Yurttaşlığın sunduğu eşitlik kendi içinde bir eşitsizliği

barındırmaktadır (Yeğen, 2005: 76). Kurucu unsur dışında kalanların talepleri ve ihtiyaçları tam olarak ulus ve yurttaş formülasyonuna yansıtılamamıştır. Yasal olarak eşit ve birçok hakka sahip olarak görünse de talepleri dikkate alınmayan büyük gruplar ortaya çıkmıştır. Bu grupların hak ve taleplerinin dikkate alınması gerektiği noktasında çok kültürlü vatandaşlık anlayışı ortaya çıkmıştır.

Ulus devlet kuruluş dönemlerinde ulusal egemenlik vurgusuyla halkın siyasete katılımının önünü açarken, günümüzde farklı kimliklerin siyasete katılımına bir engel oluşturan unsur olarak karşımıza çıkabiliyor. Bu doğrultuda demokratikleşme ile ulustan arındırılma arasında bir bağ kurulmaktadır (Kadioğlu, 2012: 31). Milliyetçiler ya da çok kültürlülüğü önemseyenler solcu da sağcı da olabiliyor. Vatandaşlığın ulusal kimlik ve aidiyetlerin ötesinde yeniden tanımlanması söz konusudur (Kadioğlu, 2012: 12).

Son döneme damgasını vuran göç hareketleri, Avrupa'da modern devletlerin sahip olduklarını iddia ettikleri değerlerin sorgulanmasını sağlamıştır. Ulus devletlerin sunduğu erdemli vatandaş profili ile yeni gelen göç dalgası arasındaki entegrasyon sorunları, ulusun iyiliği noktasında tartışmalar yaratmıştır (Brubaker, 2012: 61-63).

Kültürel bir topluluğa üyeliğin hakların zemini olması konusu eleştiriler almaktadır. Eğer böyle olursa anayasal olarak tanımlanan vatanseverlik haklara uzlaşmanın da ölçüsü olacaktır (Donald, 2012: 143).

Kültürel çoğulcu olarak ifade edilen bazı kuramcılar ise siyasal topluluğa üye olanların yalnız birey olmadığı, grup ya da cemaat şeklinde çeşitli benzer özellikleriyle bir araya gelen yapılardan da oluşabileceklerini iddia etmektedirler. Bu durumda herkes için aynı uygulamayı yapmanın eşit ve adaletli olmayacağı özelliklere ve farklılıklara göre farklılaşmış özel politikalar

uygulanması gerektiğini dile getirmektedirler (Kymlicla ve Norman, 2012: 208).

Young, bazı grupların ayrıcalığı temelinde şekillenip diğerlerinin bastırıldığı bir toplumda gelişen vatandaşlığın, bireyleri kendi değerlerinden uzaklaşmak zorunda bıraktığını ifade etmektedir. Bu durumda ayrıcalıklı olmayan görüş marjinalleştirilmektedir (Young, 1989: 257). Çok kültürlü vatandaşlık anlayışı topluluk ve ortak gaye fikrinin yerine farklılıklara odaklanmaktadır (Heater, 1990: 295). Çok kültürlülük bağlamında yurttaşlık kimliği bakımından farklı anlamları olan üç hak türünden bahsetmektedir. Bunlardan ilki dezavantajlı gruplar için gereken özel temsil haklarıdır. Dezavantajlı konumdakiler baskı altında oldukları için siyasal mekanizmalara katılma konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Toplumsal baskıyı ortadan kaldıracak tedbirler bu haklar kapsamındadır. İkinci hak türü ise göçmen ve dinsel gruplar için çok kültürlülük haklarıdır. Bunlar da bazı yasalardan muaf tutulma, kendi dilini öğrenme ve dinini yaşama gibi haklardan oluşur. Üçüncü hak türü ise ulusal azınlıklar için kendi kendini yönetme hakkıdır. Kendi kütllülerini özgürce geliştirmek için kilit meselelerde kendileri karar vermeyi istemektedirler (Kymlicla ve Norman, 2012: 201).

Yurttaşlık ve devlet ilişkisinde ortaya çıkar sorunları çözme iddiasındaki çok kültürlü yurttaşlık anlayışı birbiriyle çelişen ve aralarındaki ilişki yeterince sorgulanmayan kavramlarla karşımıza çıkmaktadır. Keyman iyi, adaletli ve demokratik bir yönetimin taşıyıcı öznesi olarak çok kültürlü anayasal vatandaşlık çerçevesi çizmektedir. Bu vatandaşlık anlayışı, farklılıkların birlikte yaşamasına imkân sağlamayı amaçlar. Farklı kimliklere sahip bireylerin kendilerini ifade etmesini ve korunmasını anayasal güvenceye alıp, toplumun çoğulculuk anlayışı çerçevesinde bir arada yaşamasını olanaklı kılmayı benimsemektedir (Keyman, 2012: 219).

Çok kültürlülük yaklaşımı ortak çıkar, ulusal değer kavramı yerine farklılıkların bir arada yaşamasına ve kendilerini ifade etmesine odaklanmıştır. Bu doğrultuda ideal bir vatandaş profili önermekten ziyade bireylerin ya da grupların kendi değerleri doğrultusunda yaşamalarına olanak sağlamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla bu yaklaşım bakımından ortak değerleri benimseyen iyi yurttaş anlayışı bulunmamaktadır. Bununla birlikte farklılıklara, azınlık haklarına ve çeşitli değer kümelerine saygılı olma çok kültürlülük yaklaşımı kapsamında yurttaşın benimsemesi gereken değerler olarak ifade edilebilir.

3.4. Feminist Yurttaşlık Teorisi ve İyi Yurttaş Yaklaşımı

Liberal yaklaşım ve cumhuriyetçi teori yurttaşları benzer özelliklere dayalı, evrensel soyut bir kategorileştirme yoluna gitmiştir. Tekil yurttaşların eşit statü ve haklara sahip olduğunu kabul etmiş fakat toplumsal cinsiyet, sınıf, farklı aidiyetler içeren iktidar biçimlerini ihmal etmiştir (Üstel, 1999: 121). Özel alan ve kamusal alan ayrımı iki iktidar biçimine işaret etmektedir. Özel alan vericiliğin, duyguların şekillendiği bir alan olup toplumsal iktidara işaret ederken kamusal alan adaletin, rasyonalitenin biçimsel ilişkilerin şekillendiği siyasal alana işaret eder. Bunun yanı sıra kadın ve erkeği ontolojik olarak aynı kabul edenler yarıya eşit başladıklarını varsaymakta ve özel alana dokunmadan bırakmakta, ontolojik olarak farklı olduğunu ifade edenler ise kadınların barışseverlik, işbirliği, şiddete karşı olma gibi özelliklerine dikkat çekmiştir. Bu durumsa biyolojik belirlenimcilik anlayışı çerçevesinde eşitsizliklerin göz ardı edilmesine sebep olmuştur (Üstel, 1999: 123). Feminist feminist yurttaşlık yaklaşımı temelde kadınların kamusal alan ve yurttaşlıktan dışlanmasına eleştirel yaklaşmaktadır (Kartal, 2016: 59).

Tarihsel süreç içerisinde homojen bir feminist yaklaşımdan söz etmek zordur. Feminizm denildiğinde

liberalizm, sosyalizm ve Marksizm içinde konumlanarak toplumsal cinsiyete çeşitli yönleriyle yaklaşan ve aralarında çoğu zaman uzlaşmazlıkların olduğu bütüncül olmayan, aktivist bir hareket kendini göstermektedir (Üstel, 1999: 119). Önceleri oy hakkı ve kadınlara yönelik yasal düzenleme talepleri ile şekillenen feminist hareket sonrasında kapitalizm ve toplumsal yapıya ilişkin eleştiriler konusunda yoğunlaşmıştır. 20. Yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte eşitlik, özgürlük ve kadınlar üzerindeki baskının ortadan kaldırılmasına yoğunlaşmıştır. Liberal feministler kadınların siyasal hayattaki rolünü artırmaya odaklanırken, radikal feministler eşitsizliğin kaynağı olarak görmüş oldukları toplumsal düzeni tamamen değiştirme yaklaşımı sergilenmiş, Marksist feministler ise eşitsizliğin kaynağını sınıf temelli ele almıştır (Eisenstein, 1999: 202; Fraser, 2009: 97; Voet, 1998: 6). 1990'larla eşitsizliğin temel nedeni olarak kadın ve erkek rolü eleştirileri kapsamında toplumsal cinsiyet yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Kartal, 2016: 72). Özetle feminist yaklaşım yurttaşlığın gelişiminde etkili olan düşünceler soyutlanmış birey kategorisi çerçevesinde konuyu ele almıştır. Kadınların yurttaşlığı sorununun ele alındığı feminist düşünce ilk etapta oy hakkı, temsil bağlamında sorunu ele almış ardından hukuksal eşitlik mülk sahibi olma gibi bir dizi talebi içeren medeni ve siyasal haklar çerçevesinde değerlendirmeler yapılmıştır. Son aşamada ise toplumsal cinsiyet eşitliği temelli yaklaşım gelişmiştir.

Feminist yaklaşımı erdem, yurttaşların birbiri arasında ki ilişki, yurttaşların devletle olan ilişkisi ve yurttaşlıktan kaynaklı hak ve yükümlülüklerin sorgulanması bakımından önemli etkiler yaratmıştır (Adem, 2010: 195). Yurttaşlık yaklaşımları ve feminizm; yurttaşlar arası farklar, siyasal iktidar ve yurttaş ilişkisi, adalet, siyasal ve demokratik katılım, özel alan ve kamusal alan gibi konularla ilgilenmektedir. Hak ve yükümlülükler,

eşitsizlikler, farklılıklar, kamusal ve özel alandaki durumu bir yurttaş olarak kadının konumunu belirler (Kartal, 2016: 64).

Ulus devletin kurulması ve inşa sürecinde kadınların önemli roller üstlendiği görülmektedir. Bununla birlikte cinsiyetçi rollerin aile içinde biçimlendirilmesiyle hak ettikleri konumlara ulaşamayan kadınların eş ve anne kimliklerinin etkisi altında kalıp kamusal alanda özgür ve soyut bir birey olarak yer alamamışlardır (Çakır, 2014: 234).

Feminizm bakımından da iyi yurttaşlık, içinde konumlanan ideolojilerin bakış açılarından bağımsız değildir. Yani radikal, liberal ya da marksist feministlerin yaklaşımları farklıdır. Bununla birlikte iyi vatandaş olma gibi bir problem feminizmin ilgisinde değildir. Her ne kadar çok farklı yelpazede gelişen düşünceler olsa da temelinde toplumsal ve siyasal düzende kadının rolünün sorgulanması yer almaktadır. Yurttaşlık teorilerinde ana akımları oluşturan liberal ve cumhuriyetçi yurttaşlık düşüncelerindeki “iyi kadın yurttaş” algısını eleştirirler. Dolayısıyla feminizm için iyi insan ve iyi yurttaş arasında bir ilişki olduğunu söylemek güçtür. Hatta toplumsal ve siyasal ilişki içerisinde kadın ve erkek rolünden beklenen “iyi” kabul edilen davranışların sorgulanması gerekmektedir. Çünkü bu değerler feminist yaklaşım tarafından eşitsizliğin yeniden üretilmesine ve kurumsallaşmasına neden olan etkenler olarak görülmektedir. Feminist yaklaşım toplumsal cinsiyet rollerinden ve eşitsizlikten arındırılmış devlet birey ilişkisi bağlamında bir yurttaşlık anlayışı hedeflemektedir.

3.5. Çevreci Yurttaşlık Teorisi ve İyi Yurttaş Yaklaşımı

Aydınlanma ve pozitivism temelli değerler sisteminin sorgulanmasıyla birlikte, yaşamın tüm alanları dönüşüme uğramıştır. Uygulanmakta olan üretim biçimi ve tüketim sistemi sürdüğü sürece çevre tehdit altındadır (Ünal, 2010). Sanayileşme

ile birlikte ekonomik büyüme ve gelişmenin etkileriyle birlikte ekolojik sistemler tehlike altına girmiştir. Ekonomik hedeflere ulaşmak için kaynakların bilinçsizce kullanılması ve yüksek miktarda atık üretimi birçok çevresel sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Karalar ve Kiracı, 2011: 63). Günümüzde çevresel problemler ile insanların problemler o kadar iç içe geçmiştir ki çevresel sorunlar ile insan sorunlarını birbirinden ayırmak mümkün değildir (Gül, 2013: 19).

Murray Bookchin, yurttaşlığı ekolojik topluluğu oluşturan canlıların görev dağılımının toplumsal karşılığı olarak ifade etmektedir. İnsanlar ekolojik topluluğun diğer üyelerinden kendi topluluklarını yönetmesi bakımından farklılaşmaktadır. Yurttaşlık ile bireyin değerleri ve ekolojik toplum arasında bağ kurulmaktadır (Bookchin, 2017: 19, 24). Çevreci görüşler, insanla doğa arasındaki ilişkiyi, insanın çevre ile olan bağına vurgu yaparak yeniden tanımlama çabası içine girmişlerdir. Bu doğrultuda bireyi ve bireyin gereksinimlerini temele alan anlayış yerini çevreyi ve çevrenin problemlerini merkeze alan ekolojik yaklaşıma bırakmıştır (Gül, 2013: 17).

Çevreci yurttaşlık yaklaşımının temelinde sürdürülebilir bir topluma erişme hedefi bulunmaktadır. Çevreci yurttaşlık küreselleşmenin güç etkisinin simetrik olmadığını, bazı toplumların daha çok olumsuz etki yapmasına rağmen daha az olumsuz koşullara maruz kalırken bazı toplumların olumsuz etkide bulunmamasına karşın büyük olumsuzluklarla karşılaşması söz konusu olmuştur (Adem, 2010: 192-193).

Sürdürülebilir toplumun temelinde sürdürülebilir çevrede yaşama hakkı bulunmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir çevrenin ön koşulu olan haklar siyasal, sivil ve toplumsal hakların da güvencesi olarak karşımıza çıkar (Adem, 2010: 196). Çevreci anlayış doğayı sömürmek ve doğa üzerinde çeşitli tahribatlar yapmaktan ziyade çevreyi kavramak ve doğanın yaşayan bir

varlık olduğunu göz önünde bulundurmak suretiyle birey ve doğa arasındaki ilişkiyi ahlaki bir zemine oturtmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla çevreyle olan ilişkilerinden bağımsız bir iyi yurttaş anlayışından söz edilemez (Gül, 2013: 19).

Çevreci yurttaşlık anlayışı insan ve çevre ilişkisine hak ve yükümlülükler bağlamına çözüm üretme arayışındadır. Bu hak ve yükümlülükler hem yerel hem ulusal hem de küresel boyuta sahiptir. Dolayısıyla ekolojik yurttaşlık ulusu aşan evrensel bir yurttaşlığı işaret etmektedir (Balkaya, 2012: 150).

Liberal ve cumhuriyetçi yurttaşlık bağlamında hak ve görevler sözleşmeye tabiyken çevreci yurttaşlık karşılıksız hak ve yükümlülükler getirmektedir. Çevreci yurttaşlık bakımından toplumu oluşturan sadece belirli, soyut kişiler yoktur bütün çevre toplumun bir parçası olup en küçük bakterisinden ağaçlara, insanlara kadar herkesin ve her şeyin çevre üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu durum ulus devlet sınırlarının ötesine de işaret etmektedir. Yani toprağa bağlı bir yurttaşlık değildir (Adem, 2010: 198-199).

Çevreci yaklaşıma göre siyaset ve insanların müdahale edebildiği politikalar uzlaşmaz bir karşıtlık içindedir. Devlet yönetimi merkeziyetçi, otoriter, hiyerarşik ve gücü tek elde toplayan ögeler barındırmaktadır. Oysa gerçek siyaset ile arzu edilen demokratik, özgürlükçü, hiyerarşik olmayan, gücü dağıtan ve yayan duyarlılıklardır. Devlet yönetimi bakımından vatandaş bir seçmen ya da bir vergi mükellefinden ibaret kalmaktadır. Bu bağlamda çevreci yurttaşlık pasif edilgen bir yurttaşlığa değil aktif yurttaşlığa vurgu yapar (Mutlu, 2017: 49).

Çevreci yurttaşlıkta kamusal ve özel alan ayrımı, liberal ve cumhuriyetçi yaklaşımdan farklıdır. Özel alanda yaşananların kamusal alana etkisi olabilir (Adem, 2010: 202). Özel alanda kazanılan değerler çevre ile olan ilişkide insanlara yol göstericidir. Çevreci yurttaşlık da cumhuriyetçi yurttaşlık gibi

erdemini merkeze almaktadır. En önemli erdem ise adalettir. İnanç, umut, barışseverlik, ölçülü olma, bilgelik, sabır, hesap verebilirlik, kanaat etme, paylaşma çevreci anlayışın erdemleri arasında yer almaktadır. Çevreci yurttaş çevreci vicdana sahip olup, erdemleri benimsemiş biri olarak sürdürülebilir toplum ve çevreye katkı sunmaktadır (Adem, 2010: 205-206).

Ekoloji yurttaşlık yaklaşımı, tüm çevreyi bir bütünün parçası olarak düşünen, çevreyi ve onun sorunlarını merkeze alan bir yaklaşımdır. Ekolojik yurttaşlık yerel, ulusal ve küresel düzeyde hak ve yükümlülükler yüklemektedir. Dolayısıyla ulus üstü, evrensel bir yurttaşlık algısı bulunmaktadır. Devlet ve birey ilişkisinin çevreden bağımsız değerlendirilemeyeceği için iyi yurttaş ancak çevre ile sürdürülebilir ilişkiler kuran, çevreyi koruyan yurttaş olabilir. Aynı zamanda iyi insan olmak için aranan değerler de insanın çevreyle kurduğu ilişki bağlamında şekillenmektedir.

4. SONUÇ

Vatandaşlığın tarihsel olarak değişim sürecine ve vatandaşlık teorilerine bakıldığında tek bir yurttaşlık ve dolayısıyla tek bir iyi yurttaş algısından bahsetmek imkânsızdır. Bu algı devlet birey arasındaki ilişkiyi belirleyen etkenlerle şekillenmektedir. Kimi zaman devletin kendisi kimi zaman dini referanslar kimi zaman da millet egemenliği bu ilişkinin şekillenmesinde rol oynayan etkenler olmuştur.

Antik Yunan'da iyi yurttaş olmak erdemlere sahip olmak, kamusal eylemlere katılmak anlamına gelmekle birlikte polislin bir parçası olarak var olmak demektir. Kamusal alan ve özel alan ayrımı net olmadığı için polislin değerlerinden farklı gelişen ayrı bir iyilik anlayışı yoktur. Dolayısıyla Antik Yunan'da iyi yurttaş olmak ve iyi insan olmak birbiriyle ilişkili olup kamusal alandan ve devletten bağımsız düşünülemez.

Roma yurttaşlığında ise kamusal ve özel alan ayrımının belirginleşmesi, vatandaşlığın genişlemesi ve hukuk temelinde tanımlanması kapsamında şekillenmiştir. İyi vatandaş ve iyi yurttaş kavramlarının ayrışmaya başlaması söz konusu olmuştur. Daha sonraki süreçte Hristiyanlık dininin devlet-yurttaş ilişkisini kesen, din temelli yeni bir ilişki geliştirmesiyle aradaki ilişki iyice zayıflamıştır. Yurttaşlık devletle olan ilişki bağlamında şekillenirken güçlü dini kurumların bu ilişki dışında dini referanslı yeni ilişki biçimleri ortaya çıkarması söz konusu olmuştur.

Cumhuriyetçi teori için iyi vatandaş toplumun bir parçası olup yükümlülüklerini ve görevleri yerine getiren vatandaşdır. Bireylerden iyi vatandaşlar oluşturabilmek için eğitim gerekir. Eğitimle kazanılan erdemler sayesinde cumhuriyetin değeri öğrenilebilir. İyi vatandaş olmak için kamusal alanda faaliyet göstermek gerekir. Cumhuriyetçi teori açısından baktığımızda iyi yurttaş olmak temel hedef olup iyi insan olmakla da ilişkilidir. Bununla birlikte bu ilişki Antik Yunan'daki kadar belirgin değildir. Bununla birlikte ulusal değerlerle bireysel değerler örtüştüğü ölçüde iyi insan ve iyi vatandaş algısı birbirine yakınlaşacaktır.

Liberal teori ise bireyi toplumdan önceler ve doğal hak anlayışına dayanıp, hakların bireyin içsel bir parçası olduğunu iddia etmektedir. İyi vatandaş olmak için bireyin sözleşme dışında yükümlülükler ve görevler edinmesine karşıdır. İyi olan şey vatandaşın devlet müdahalesinden bağımsız olarak kendi tercihleri doğrultusunda yaşayabilmesidir. İyi yurttaş kavramı ödevlerini yerine getirmek, kamusal alanda faaliyet göstermek, topluma karşı sorumlu olarak tanımlanırsa, iyi yurttaş olmak ve iyi insan olmak arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Ulus devletlerin ve ulus temeline dayanan vatandaşlık anlayışının, toplumsal talepleri karşılamada yarattığı sorunlar

sebebiyle çok kültürlü vatandaşlık teorisi gündeme gelmiştir. Çok kültürlülük vatandaşlık formülasyonu içinde farklı kimliklerin kendini temsil edebilecekleri şekilde yer bulmasını sağlamayı amaçlar. Bu bağlamda tek bir iyi vatandaş yaratmaktan ziyade, insanların kendi iyi anlayışlarını ve değerlerini yansıtabilmelerine imkân sağlayan bir vatandaşlık anlayışı ortaya koyar. Dolayısıyla bu yaklaşıma göre çok kültürlülük iyi insan ve iyi vatandaş arasındaki ilişkinin yakınlaşmasını sağlayabilir.

Feminist teori tüm iktidar ilişkilerini, değerler sistemini sorgulamaya açmaktadır. Devlet vatandaş ve vatandaşların kendi aralarındaki ilişkide en temel belirleyicilerden bir olan vatandaşlık da feminist teori açısından yeniden sorgulanmıştır. Feminist bir teori çok geniş bir yelpazede yer alsa da kadınların hem özel alan hem de kamusal alanda uğramış oldukları mağduriyetlerin giderilmesi yönünde düşünceler ortaya koyar. Feminist teori mevcut tanımlanan iyi vatandaş algılarına da eleştirel yaklaştığı için iyi insan ve iyi vatandaş olmayı ilişkili görmez. Toplumsal cinsiyet ve eşitsizliklerden arındırılmış bir devlet vatandaş ilişkisi hedeflemektedir.

Sanayileşmenin olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, kapitalizmin arzuladığı sürekli büyüme ve gelişme hedefi sorgulanmaya başlamıştır. İnsan ve doğa arasındaki ilişkinin yeniden tesis edilerek sürdürülebilir kalkınmayla sürdürülebilir bir toplum oluşturma iddiasında olan çevreci anlayış, evrensel sorumlu bir vatandaşlık anlayışı sunmaktadır. Bu kapsamda çevreci yurttaşlık insan ve doğa arasındaki değerleri de vatandaşlık yaklaşımına katmaktadır. İyi kavramı aslında doğal olana işaret etmektedir. Dolayısıyla çevreci yurttaşlık açısından iyi insan ve iyi vatandaş arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Sonuç olarak iyi insan ve iyi vatandaş arasındaki ilişki ya da ilişkisizlik durumu teorilere göre farklılık göstermektedir. İyi olarak kabul edilen değerler sistemi, mevcut vatandaşlık

sisteminin aramış olduğu değler sistemiyle uyumluysa aradaki ilişki kuvvetlenmekte, uyumlu değilse iyi insan ve iyi vatandaş arasında ilişki azalmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adem, Ç. (2010). Çevreci Yurttaşlık, Filiz Kartal (Edt.), *Yurttaşlık Tartışmaları Yeni Yaklaşımlar* içinde (s.191-221). Ankara: TODAİE.
- Aristoteles, (2016). *Magna Moralia*, (çev. Y. Gurur Sev), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Aristoteles, (2017). *Nikomahhos'a Etik*, (çev. F. Akderin), İstanbul: Say Yayınları.
- Arnhart, L. (2005). *Siyasi Düşünce Tarihi*, (Çev: A. Kemal Bayram). İstanbul: Adres Yayınları.
- Bağce, H. E. (2013). Cumhuriyet, Meşruiyet ve Demokrasinin Doruk Noktası: Rousseau. E. A. Öztürk (Edt.), *Res Publica*, içinde (s. 166-187). Ankara: Doğu Batı.
- Bahçeci, H. I. (2018). Kent Mekânında Kamusal Alan: Richard Sennet Perspektifinde Bir İnceleme, *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 13(29), 111-128.
- Balkaya, Fatih (2012). *Çevreci Hareketlerin Ekolojik Yurttaş Oluşturmadaki Rolü*, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim 2012.
- Berten, A., Silveira, P. Pourtois, H. (2006). Genel Giriş, Bertin, A., Silveira, P. Pourtois, H. (Der.), (Çev. E. Özkaya), *Liberaller ve Cemaatçiler* içinde (s. 9-23), Ankara: Dost Yayınları.
- Bodin, J. (2003). Sovereignty is the Absolute and a Perpetual Power of a Commonwealth., On Sovereignty, D.H. Franklin (Edt.), Cambridge: Cambridge University Pres.
- Bookchin, M. (2017). *Kentsiz Kentleşme Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*. (Çev. B.Özyalçın). İstanbul: Sümer Yayıncılık.

- Brabaker, W. R. (2012). Fransa ve Almanya’da Göç, Vatandaşlık ve Ulus-Devlet: Karşılaştırmalı bir Tarihseel Analiz, A. Kadioğlu (Edt.), (Çev., Can Cemgil), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 55-91), İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, S. (2014). Kadınların Eşit Yurttaşlık Hayali Niçin Gerçekleşmiyor?, N. Aslı, Ş. Öner, F. Karapehlivan Şenel , A. Durakbaşı (Edt.), *Yurttaşlığı Yeniden Düşünmek, Sosyolojik, Hukuki ve Siyasal Tartışmalar* içinde s.333-340, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Donald, J. (2012). Vatandaş ve Kent Aylağı, A. Kadioğlu (Edt.), (Çev., Can Cemgil), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 140-167), İstanbul: Metis Yayınları.
- Durgun, Ş. (2010). Cumhuriyetçi ve Liberal Anlayış Çerçevesinde Türkiye’de Vatandaşlık Sorunsalı, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2010), 65-92.
- Eisenstein, Z. (1999). Constructing a Theory of Capitalist Patriarchy and Socialism Feminism, *Critical Sociology*, 25 (2-3), 196-217.
- Ergüç, V. (2016). Cumhuriyetçilik Düşüncesinde Özgün Bir Yaklaşım: Philip Pettit ve Tahakkümsüzlük Olarak Özgürlük, *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 37-63.
- Ernest, B. (1959). The Political Thought of Plato and Aristotle, New York: Russell & Russell,
- Erözden, O. (2008). *Ulus-Devlet*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Fraser, N. (2009). Feminism, Capitalism and the Cunning of History, *New Left Review*, 56, 97-117.

- Gül, F. (2013). İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 17-21.
- Gülalp, H. (2007). *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma*. İstanbul: Metis Yayınları
- Heater, D. (1990). *Citizenship: The Civic Ideal in World History, Politics and Education*, Londra, New York: Longman.
- Heater, D. (2007). *Yurttaşlığın Kısa Tarihi*, (Çev. Meral Delikara Üst), Ankara: İmge Yayınları.
- Hegel, G. W. F. (2007). Dünya Tarihi Felsefesi. D. Özlem- G. Ateşoğlu (Der.). *Tarih Felsefesi* içinde (s. 154-169), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Hunnicut, B. K.; (2006), *The History of Western Leisure*, , C. Rojek, S. M. Shaw, A. J. Veal (Edt.), *A Handbook of Leisure Studies* içinde (s. 55-75), New York: Palgrave Macmillan.
- İnce, H. O. (2013). Hannah Arendt: Özgürlükçü Bir Cumhuriyetçilik Kuramına Doğru, A. Öztürk (Edt.) içinde, *Res Publica* (s. 286-310). Ankara: Doğu Batı.
- İnternet: https://tr.wikipedia.org/wiki/Vita_Contemplativa, Erişim Tarihi: 20/02/2025.
- Kadıoğlu, A. (2012). Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği, Ayşe Kadıoğlu (Edt.) (Çev., Can Cemgil), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 31-54), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kadıoğlu, A. (2012). Vatandaşlık: Kavramın farklı Anlamları, Ayşe Kadıoğlu (Edt.), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 31-54), İstanbul: Metis Yayınları.

- Kadioğlu, Ayşe (2012). Türkiye’de Vatandaşlığın Anatomisi, Ayşe Kadioğlu (Edt.), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s.168-184), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kantorowicz, E. (2018). Orta Çağ Siyasi düşüncesinde “ Vatan İçin Ölmek-Pro Patria Mori”, (Çev. G. B. Coşkun), C. B. Akal (Der.), *Devlet Kuramı* içinde (s.109-128). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Kapani, M. (1993). *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2011). Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 63-76.
- Kartal, F. (2010). Dışlayıcı Bir Kuram Olarak Yurttaşlığın Evrimi, F. Kartal (Edt.), *Yurttaşlık Tartışmaları* içinde (s. 1-47).
- Kartal, F. (2016). Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram, *Amme İdaresi Dergisi*, 49 (3), 59-87.
- Keyman, F. (2012). Türkiye’de Çokkültürlü Anayasal Vatandaşlık, Ayşe Kadioğlu (Edt.), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 218-244), İstanbul: Metis Yayınlar.
- Kulak, H. (2023). The Distinction Between Public-Private Spheres and Habermas’s Thought On Public Sphere, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (4), 115-144.
- Küçükaltı, D. (2018). *Siyaset Felsefesi*. Bursa: Dora
- Kymlicka, W. ve Norman, W. (2012). Vatandaşın Dönüşü: Vatandaşlık Kuramındaki Yeni Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme, Ayşe Kadioğlu (Edt.), (Çev., Can Cemgil

- Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 218-244), İstanbul: Metis Yayınlar.
- Mutlu, A. (2017). Ekolojinin İdeolojisi: Sürdürülebilir Gelişme-Toplumsal Ekoloji Karşılaştırması. *İdealkent*, 8(21), 26-56.
- Okandan, R. G. (1976). *Umumi Amme Hukuku: Devletin Doğuşu. Pozitif ve Teorik Gelişmesi, Unsurları*, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Oldfield, Adrian (2012), Vatandaşlık: Doğal Olmayan Bir Pratik mi?, Ayşe Kadioğlu (Edt.), (Çev., Can Cemgil), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 92-106), İstanbul: Metis Yayınları.
- Reisenberg, P. (1992). *Citizenship in the Western Tradition*, Chapel Hill and London: University of North Carolina Press.
- Tunçel, A. (2010). *Bir Siyaset Felsefesi - Cumhuriyetçi Özgürlük*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turner, B. (2012). Bir Vatandaşlık Kuramının Anahatları, Ayşe Kadioğlu (Edt.), (Çev., Can Cemgil), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara* içinde (s. 107-139), İstanbul: Metis Yayınları.
- Ünal, F. (2015). Toplumsal Ekoloji. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26).
- Üstel, F. (1999), *Yurttaşlık ve Demokrasi*, Dost Kitabevi: Ankara.
- Voet, R. (1998), *Feminism and Citizenship*, London: SAGE Pub.
- Yeğen, M. (2005). Yurttaşlığın Diyalektiği, Yurttaşlığın Trajedisi, *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1), 69-87.

- Yılmaz, Z. (2006). Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımının Tarihsel Temelleri Antik Yunan. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 359-371.
- Young, I. M. (1989). Polity and group difference: A Critique Of The İdeal Of Universal Citizenship. *Ethics*, 99(2), 250-274.

SİYASET BİLİMİ KONULARI

yaz
yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com